

JUDr. Jan Šojka

Papež – souverain.

PRAHA 1902.

80 H.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA
A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.

Vzácné dílo českého publicisty

ADOLFA SRBA

LEV XIII. ~ ~

doporučujeme laskavé Vaší pozornosti.

Veliký papež Lev XIII. je zván právem i papežem Slovanů. Jeho dílem jest, že uctívání slovanských apoštolů sv. Cyrilla a Methoda nařídil všemu katol. světu. A bude to idea Cyrillo-Methodějská, která bude polem, na němž se všichni Slované svorně sejdou. Celý svět sklání se v úctě i obdivu před největším mužem doby Lvem XIII.

A slovatný publicista náš Adolf Srb napsal dílo své s láskou a opravdovostí, které z každé stránky jsou patrné.

Doporučujeme Vám proto vysoce zajímavý spis ten co nejlépe. Aby rozšířil se co nejvíce, stanovena cena přes nádhernou výpravu co nejlevněji.

Dílo obsahuje 432 stran velké 8°.

Cena 7 K 20 h.

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba, Praha-II.

PAPEŽ – SOUVERAIN.

SEPSAL

JUDR. JAN SOJKA.

V PRAZE.
CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.
1902.

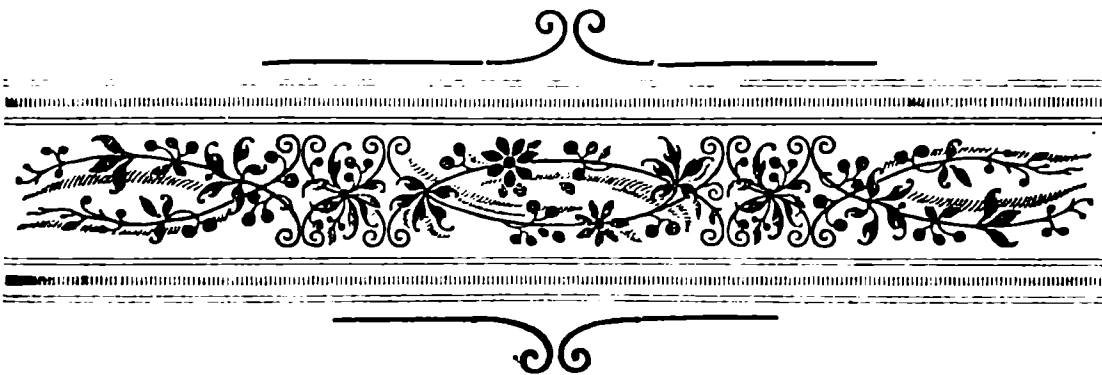

PŘEDMLUVA.

Podnětem ku sepsání tohoto díla byla mi konference míru v Haagu r. 1899, kde sešli se všichni zástupci čelnějších vlád, by se radili, jakým způsobem by se dalo předejítí válce, a kde se shodli na způsobu, jakým by se měly příště řešiti sporné otázky mezinárodního práva cestou smírnou, aby národové ušetřeni byli všech hrůz válečných. Jediný římský papež Lev XIII. vyloučen byl z pozvání, a to, jak brzo na jevo vyšlo, ku přání vlády italské, která nechce uznávati souverainity hlavy církve ve světských záležitostech pro obor práva mezinárodního. Nesmíme se tomu diviti. I mnozí učitelé tohoto práva jsou mínění, že po zabrání Říma vojskem italským zničeno bylo veškeré panství světské stolice apoštolské, a s ním že zrušena byla i její souverainita. I vedla mne snaha po pravdě, dětinná láska a oddanost k viditelné hlavě církve katolické, dále mylné názory některých novějších právníků, budujících theorii svou o pádu souverainity papežské na nesprávném právním základě, abych se stanoviska práva jak církevního tak mezinárodního objasnil existenci svrchovanosti primátu římského, ji prameny právními dovedl a námitky proti ní činěné vyvrátil. Při tom dotknouti se chci, pokud k vysvětlení třeba bude, i dějinné stránky souverainity primátu papežského. Vloženo pak do spisu toho i právo vysla-

nectví čili právo míru, jakož i právo války, pokud římský papež má na nich účast, ač tyto poslední státi patří povahou svojí vlastně do všeobecného práva mezinárodního; z učení o těchto předpisech vychází totiž na jevo, že papež i po událostech r. 1870 stojí co do svrchovanosti své na stejné výši hodnosti, ano že dosud zaujímá primogeniturní postavení mezi knížaty svět-skými i pro obor práva mezinárodního.

§ 1. Církev — království.

Vlivem učení francouzských filosofů ustálila se theorie právní, že subjektem mezinárodních práv a závazků v právu mezinárodním jest stát, čili že stát jest souverainním. A jak se definuje pojem státu? *Soujem lidí organicky spojených a jisté (určité) territorium obývajících, s jednou nejvyšší centrální mocí a sloučených k dosažení životních úkolů lidských.* K pojmu souverainity druží se pak jistá práva, přijatá v předpisy práva mezinárodního a vrcholící v tak zvaných právech výsostných. K nim patří hlavně právo ke cti, k obcování a k repraesentaci na venek proti druhým souverainním státům. Státy jsou s důstojností *královskou* a státy *bez této* důstojnosti.

Zůstaňme při zmíněné definici státu. Možno nazývati církev ve smyslu této definice státem? Jest církev soujmem lidí organicky spojených? Definice katechismu katolického nazývá církev shromážděním všech pravověřících křesťanů pod jednou nejvyšší hlavou, římským papežem, kteří jedno a totéž učení vyznávají a jedny a tytéž svátosti užívají. »Shromáždění« se tu kryje úplně s pojmem »soujem«. Pojmu tomu rovněž odpovídá pojmenování: společnost. Stát (říše) jest společností, shromážděním lidí organicky spojených, a jest proto i církev dle definice zmíněné státem, říší, pro-

tože je společností, shromážděním všech pravověřících křesťanů.

Jest tato společnost (shromáždění) *organisována*? Jsou pravověřící křesťané mezi sebou *organicky spojeni*? O tom žádné pochybnosti není. Jsou spojeni jednou vírou, vyznávajíce jedno a totéž učení a užívajíce jedněch a těchže svátostí. Jsou spojeni jednou mocí, a to nejvyšším centrálním orgánem, římským papežem, a dalšími jemu podřízenými stupni hierarchického organismu (biskupy, kněžími), patřícího k církvi učící. Církev jest soujem údů (společnost, shromáždění) křtem svatým spojených a určených k vyznávání víry Kristovy, k životu bohumilému a ku věčné spáse. Církev má svou vnitřní organizaci jako každá jiná spořádaná společnost (státy), má svou ústavu, své zákonodárství. K ústavním zákonům patří normy vymezující moc a postavení hlavy církve, předpisy o patriarchátech, primátech, biskupstvích a sněmech církevních (všeobecných i partikulárních), o soudcích a o právech všech údů církve. A protože ústavní zákony jsou normy juris publici, jsou práva veřejná katolíkům ústavou církevní zaručena zároveň i veřejnými povinnostmi. Církev má své právo jak soukromé tak trestní.

Církev jest společností lidí, *jisté territorium* obývajících. Ona určena a založena byla Spasitelem božským pro celý svět (církev všeobecná), pro všechny lidi, a protože pojem celého světa nejen nevylučuje určitých geograficky vymezených hranic, nýbrž stanoví určité území, jest tedy církev společností určitého teritoria (světového) a předčí rozsáhlostí svou, počtem svých údů (lidí pokřtěných) kterýkoli stát neb říši, více ovšem vyniká nad ostatní státy svým *božským původem*.

Jest konečně církev společností lidí *sloučených k dosažení životních účelů*? Ani v tom ohledu nemůže býti žádné pochybnosti. Životní účel církve jest nadpřirozený: spása věčná údů. K dosažení účelu toho založil a splnomocnil Kristus církev svou, k dosažení jeho pracuje církev stále, vedouc údy své za podpory prostředků jí poskytnutých na dráze ku konečnému určení: ku svatosti a spáse. Jakkoliv účel církve jest

v první řadě nadpřirozený, nezanedbává ona účelů i časných, přirozených, jimiž by se zajistilo časné blaho křesťanů. Nauka církve tak jest sestavena, že, kdo ji upřímně vyznává nejen ústy, nýbrž i skutky, kdo dle ní žije a jí se řídí, tomu jest zaslíbeno samým Bohem i blaho časné. (II. Mojž. 20, 5. 6., Mat. 19, 7. a j.)

Církev oduševňuje a oživuje člověka, jenž se stal údem jejím, jeho činnost, jeho dychtění a snažení, ona propůjčuje lidstvu sílu k dosažení účelu jak nadpřirozeného tak přirozeného. I stát napomáhá soujmu lidí v něm žijících k dosažení životních účelů, jen že účely ty dle povahy své jsou od účelů církve rozdílnými. Stát má na zřeteli v první řadě časné blaho svých údů, církev blaho věčné. Stát nemá zanedbávati i účelu nadpřirozeného, on ho také nezanedbává, jen že tento účel ustupuje ve státě vzhledem ku blahu časnému do pozadí, jest státu více méně prostředkem podpůrným, kterým se má ve státě udržeti mravnost, jež dle názoru světského jest základem veřejného pořádku. Stát ponechává jednomu každému údu jeho náboženské přesvědčení, je po případě i chrání mocí svou, ne však proto, aby se staral o nadpřirozený účel údů svých, o věčnou spásu, nýbrž aby dosáhl účelu přirozeného, časného blaha.

Má církev jednu nejvyšší centrální moc? Svrchu jsme pověděli, že římský papež jest nejvyšší (viditelnou) hlavou církve, nejvyšší ústřední mocí, která byla dána církvi Kristem v Petrovi a která se soustřeďuje v jeho legitimních nástupcích. (Jan 21, 15—17.)

Církev jest tedy společností organisovanou, jest říší, ovšem duchovní, a jest v tom smyslu státem (duchovním); byla založena Synem Božím, jenž jest její neviditelnou hlavou, protože moc její se vztahuje na duši, o jejíž věčnou spásu (blaho) pečuje, protože prostředky její pomocné k dosažení blaha věčného (jako účelu) jsou viditelná znamení milosti neviditelné (duchovní), totiž sv. svátosti, a jelikož účel církve jest sám duchovní, nadpřirozený. Říše církevní není z tohoto světa dle slov Spasitelových, ač pro tento svět jest určena, ona jest původu božského, jest dílem milosti Boží, a údové její nejsou toliko pravověřící kře-

stané na zemi (církve bojující), ýbrž i svatí v nebi (církve vítězná) a duše v očištcí (církve trpící), což u žádné jiné říše (společnosti) neplatí, an tam smrtí fysickou se všeliký státoobčanský svazek přetrhuje. Církve jest společností dokonalou v každém směru, jest říší souverainní, protože, jsouc založena Kristem, nepodléhá žádnému souverainnímu státu a na žádné světské moci není závislou.

Vynikajíc nad ostatní společnosti (státy) svým *božským původem*, svým *účelem*, svou *rozsáhlostí* (dimensí), *stálostí* a *pevností*, nemůže církev dle zaslíbení božského Zakladatele nikdy s povrchu zemského vymizeti, nemůže býti zničena a vzíti za své ani 1. vyměněním údů svých, ani 2. zaniknutím svazku vespolečného; rovněž nemůže splynouti se žádnou jinou společností, tak aby povstala nová společnost (unio per confusionem tedy u církve vyloučena).

Při církvi může nastati nejvýše změna *dismembrací* (kacířstvím) neb *avulsí* (rozkolnictvím). Mínil-li jiná společnost náboženská připojiti se k církvi katolické, musí nezbytně státi se dříve katolickou, to jest: musí přijati víru Kristovu, užívati sv. svátostí, Kristem ustanovených, a uznávati římského papeže za nejvyšší hlavu církve; to jest podmínkou nevyhnutelnou, bez které žádné splnutí mysliti se nedá.

Církve jest ve smyslu zmíněném říše; obvod její jest určitý, totiž celý svět. Říše církevní, tvoříc společnost údů, křtem svatým posvěcených, jež jsou spojeni jednou nejvyšší mocí ústřední, papežem, jest právně *nevdivislou*, tedy samostatnou. Rozprostírá-li se říše církevní po určitých obvodech (státech), řízených světskou nejvyšší mocí centrální, jsou zároveň údové její členy (údy) toho kterého státu. Stát sám nemůže církev ani pro parte anektovati čili sobě přivtěliti tak, aby vykonával sám nad ní práva výsosti, jedině církvi přináležející, tím méně může stát některý církev veškeru říši své připojiti.

Jakou *důstojnost* má říše církevní? Církve má důstojenství královské, a to od prvopočátku svého založení. Kristus jí toto důstojenství propůjčil, jí i královstvím svým nazýval (Mar. 10, 23., Jan 18, 36.,

Luk. 17, 20—21.) ovšem královstvím duchovním, nejsoucí z tohoto světa. Království toto jest dle Pisma sv. dílem milosti Boží, jest založením Syna Božího; má tedy církev hodnost královskou, a to nejvyšší, jsouc královstvím Božím na zemi. Název tohoto království jest: svatá, katolická církev; znak tohoto království jest symbol našeho vykoupení, kříž. Na tento královský znak má církev právo, jakož má i právo užívati jiných odznaků (insignií) důstojenství svého na praporech, korouhvích, chrámech neb jiných budovách. V mezinárodním obcování má míti pro božský původ svůj, pro duchovní sílu a moc postavení *první*, přednost před jinými královstvími, má státi výše, než samé císařství, jelikož Ten, Jenž církev založil, jest králem králů. Tuto přednost uznávala knížata světská v různých dobách, a katoličtí mocnářové uznávají první důstojenství církve katolické dosud, jak na rozličných místech tohoto spisu ještě výslovně podotknuto bude. Jestliže církev papeži svými nekladla vždy na tento moment důraz a nereklamovala pro sebe přednosti zmíněné a nenutila světské panovníky k uznání primogeniturní vyvýšenosti své nad říšemi světskými, přece nikdy se nevzdala ani výslovně ani mlčky privilegia toho, jež není privilegiem pouze čestným, nýbrž má v právu své kořeny a svůj základ. (Viz níže.)

Církev byla říší organisovanou ve smyslu práva mezinárodního již za prvních dob trvání, byla královstvím v katakombách, v ústraní i ve skrýších. I v katakombách existovala říše vládcům římským neznámá, zde pod zemí bylo společenství údů, obývajících jistý obvod, pod viditelnou nejvyšší hlavou, papežem, v jeden celek společenský spojených, království církevní bylo tu samostatným. Pod řízením nejvyšší hlavy konala se v katakombách bohoslužba, hlásalo se slovo Boží, udělovaly se sv. svátosti, přijímali katechumeni, pohřbívali mrtví údové, sepisovala poslední nařízení (testamenta), činěny sliby darovací mezi živými a pro případ smrti; v katakombách se prohlašovaly normy (předpisy, nařízení, zákony), zde i všeliké přestupky a přečiny se káraly a trestaly, sňatky právoplatně uzavíraly, zemřeli za blahoslavené a svaté vyhlášovani bývali, o po-

křtěných, zemřelých a zasnoubených seznamy byly vedeny, chudí almužnami podělováni; v katakombách řídil papež celou církev, v jednotlivých zemích se rozšiřující, rozhodoval spory a stížnosti, přijímal appellate představených církevních okrsků (diecézí), vydával *decreta urbis et orbis*.

Byla-li církev v katakombách neodvislou a samostatnou říší (společností), byla jí tím více vystoupením na povrch. Rychlé a mohutné rozšiřování její mezi pohanskými národy, její organisace, blahodárné působení nauky její, od Krista přijaté, její praktická zařízení, zákonodárství učinila ji královstvím mohutným, na něž s údivem pohlíželi panovníci světští i národové, církev stala se jaksi prototypem nově se tvořících státův a monarchií na evropské pevnině a domohla se práv, jež právo mezinárodní počítá mezi základní práva suverainních říší; práv těch církev dosud uhájila, jich nikdy nepozbyla.

K těmto základním právům patří:

1. *právo k neobmezené a samostatné existenci ve spojení s právem sebezachování*. Církev jest samostatná vzhledem k zákonodárství svému, dává si sama své zákony, určuje svou ústavu (zřízení), má své trestní právo i svůj trestní řád, ona výlučně oprávněna jest upravovati své obřady a svůj kult, ona normuje poměr církve učící a slyšící, církev prohlašuje své údy za svaté neb blahoslavené, dává si titul, erby, ustanovuje odznaky (insignie), to vše samostatně, bez obmezení; žádný stát neb jiná společnost nemá podílu a účasti na právech těch;

2. *právo k obcování*, jevíci se v tom, že vysílá církve missionáře (hlasatele nauky Kristovy) do všech dílů světa, splnomocňuje vyslance a pověřuje je u dvorů světských mocností (diplomatické obcování neb styk), uzavírá smlouvy se státy suverainními;

3. *právo ke cti*, kterým se vyrozumívají tradiční závazky a povinnosti ceremoniální, prokazování pocty. Právo ke cti může býti porušeno nešetřením těchto závazků, jednáním proti církevním zákonům a zřízením. Všelike odeřpení pocty neb zneuctění církve vyžaduje nápravy, zadostučinění od státu, jenž by se

proti právu ke cti církvi příslušející provinil. Mimo to jest každý čin, směřující k porušení práva ke cti, deliktem (hříchem) pro foro interno, ano dle výslovného prohlášení Kristova jest nevážnost proti církvi zároveň urážkou nejvyššího majestátu božského. (Luk. 10, 16.)

§ 2. Poměr církve k světské moci.

Církev tvoří společnost lidskou (pravověřících křesťanů) po celém světě rozšířenou, pro parte se rozkládá v jednotlivých státech, takže úřové církve jsou zároveň poddanými toho kterého státu. Stát buď nepřihlíží k náboženství vůbec, ponechávaje každému příslušníku svému jeho náboženské přesvědčení, ponechává volnost vyznání občanům státním a tím i volnost všem náboženským společnostem, tedy i katolické církvi. Tato zásada vyjádřena jest větou: volná církev ve volném státě. Dle této zásady nemá stát zájmu na náboženství, nemá zájmu na vývoji a činnosti církvi vůbec, katolické zvláště. Jiná zásada, platná ve většině zemí, jest princip vzájemné shody a podpory. Stát podporuje církev různými prostředky, uznává zásady církevního práva, a církev opět splácí tuto pozornost, navzájem podporujíc stát v plnění jeho úkolů. Byť i státní občané náboženství katolického uznávají musili panovníka ve věcech světských, ve věcech duchovních (víry a mravů) papeže za nejvyšší hlavu svou, nemůže dle výroku Spasitele samého nastati tu žádné kollise v konání občanských a církevních povinností. (Mat. 22, 21.)

Státní občané katoličtí jsou bez rozdílu stavu a hodnosti údy církve, jako tací jsou ve svědomí svém zavázáni poslouchati církve jako i panovník sám, je-li katolíkem. Poslušnost ta vztahuje se na věci duchovní, na předpisy o víře a mravech, a každé jednání proti církvi jest hříchem, který před církevním forem jen pokáním může býti smazán. Jako jest ve všech moderních státech ústavami zaručena právní rovnost všem občanům státním před zákonem, tak i církev má právo, ve věcech víry a mravů stanoviti rovnost práv a po-

vinností před zákony církevními, kterým každý nucen jest ve svědomí svém se podrobiti bez ohledu na stav neb hodnot, když přináleží a přináležeti chce jako úd církvi katolické.

Mluví-li se o církvi, její moci, o její právech a vynucování poslušnosti před zákonem církevním, rozumí se tu církev učící, v níž na prvním místě stojí římský papež, jehož podřízené stupně hierarchické jsou biskupové a kněží. Ve věcech církevních jest tato církev učící činitelem rozhodujícím, jemuž podléhají všichni údové církve slyšící, laici, a nezáleží pranic na tom, jaké jsou důstojnosti, jaké postavení zaujímají tito laici ve společnosti veřejné, jsou-li náhodou poddanými nebo vrchnostmi. Ve věcech víry a mravů rozhodnou jest vždy autorita církve učící, zvláště papeže. Ve směru tom lehce se zodpoví otázka o nadřízenosti či podřízenosti církve a státu, pokud jde o záležitosti duchovní, o vyznávání nauky Kristovy a všeho, co s tím souvisí. I vrchnost světská jest zřízena Bohem a má od Boha jistá práva. Avšak práva ukládají zároveň povinnosti, a v ohledu církevním není nesnadno vésti hraniční čáru o vzájemných právech a povinnostech údů státních vůči církvi a církve vůči státu. Výslovně pak jest stanoveno, že světská moc podléhá či jest podřízena moci církevní tam, kde se jedná o věc spásy, o zachování božských a církevních přikázání a o trestání jejich přestoupení. Papež jako hlava církve vystupuje tu jako orgán, v němž soustředěna jest náplň moci církevní. V pramenech právních nalézáme četné toho doklady, z nichž příkladmo uvádíme jen některé:

›Jeden meč musí býti pod druhým, a světská autorita musí býti podrobena duchovní.« (Extrav. com. c. 1. de maioritate et obed. I., 8.)

›Svědkiem jest pravda, že duchovní moc má světskou ustanovovati a souditi, nebyla-li tato dobrou a odchýlí-li se světská moc, souzena budiž duchovní; nejvyšší moc duchovní soudí se jedině Bohem« (ibid.).

›Imperium vestrum suis publicae rei quotidianis administrationibus debet esse contentum, non usur-

pare, quae sacerdotibus Domini solum conveniunt« (c. 5. D. 10.).

›In ecclesiasticis causis regia voluntas sacerdotibus est postponenda« (c. 3. D. 10.).

Lev X. pravil v 11. sezení pátého sněmu lateránského (19. prosince r. 1516): ›Papež postaven jest na vznešenou stráž apoštolátu a nad národy říše, tentýž má právo zákony státní a smlouvy za neplatné prohlásiti, od zachování jejich rozvazovati, jakmile právům církve a kněžstva jsou na úkor« (c. 10. D. 96., c. 11. D. 96.)

Pavel IV. prohlašuje v bulle: Cum ex apostolatu . . . (15. února r. 1559): ›Že papež římský jako náměstek Boha a Ježíše Krista na zemi má plnou moc nad národy a říšemi.«

›Podobně dí Innocenc III., že ›papeži přísluší moc i světské panovníky volati před církevní forum, jestliže se dopustili těžkého hříchu« (c. 6. X. de maiori tate et obed. I. 33.).

Ani mezi státem ani mezi církví nemusí dojíti ke konfliktu, ponechává-li stát v obvodě svého území církvi tu volnost, které zapotřebí má k poslání svému. Vliv církve na vývoj státního a ústavního života byl vždy jenom blahodárný, minulost učí, jak církev učila, civilisovala národy; nauka její jest dosud těž a působení ne jiným. Stát vždy rozumně jednající udržovati bude shodu s mocným činitelem, jakým jest církev, ponechá mu svobodu hlásání nauky Kristovy, církev ponechá státu volnost ve věcech časných.

§ 3. Papež.

Je-li církev organisovanou společností, musí míti v sobě orgán, soustředující v sobě nejvyšší moc této společnosti. Je-li církev královstvím (říší), pak nejvyšší hlava tohoto království jest a musí býti dle mezinárodního práva — souverainem. Souverainita papežova jest úplná, ničím neobmezená, papež jako náměstek Kristův na zemi jest nositelem veškeré moci církevní (Mat. 16, 19.), jest nejvyšším soudcem a zákonodárcem,

jest zkrátka: hlavou církve veškeré (souverainita solitární). Souverainita papežova byla dosud z pravidla legitimní, přenesena byvši řádnou volbou na nástupce sv. Petra, ač známe i případy souverainity illegitimní (protipapeže). V papeži jsou veškera práva výsosti, církvi příslušející, takřka vtělena, všechna moc církevní jaksi soustředěna, papež jedná za církev, hájí a stará se o zájmy církve ne jako zmocněnec, ne jako zástupce církve, nýbrž právem vlastním a mocí mu Bohem propůjčenou jako náměstek Kristův, jako nejvyšší orgán a hlava církve. Moc papežova, i na církevní obor pouze obmezená, jest mocí souverainní. Mezinárodní právo vždy papeže mezi souverainy počítalo bez ohledu na jejich světskou moc, papežům práva souverainů přirrklo a uznávalo.

§ 4. Souverainní práva papežova.

Papeži jako souverainu náleží v mezinárodním obcování tato práva:

1. Výlučné *právo repraesentace* (zastoupení) církve oproti státům neb panovníkům.

Papež zavazuje církev, nabývá jí práv a výsad, uzavírá smlouvy s druhými státy neb panovníky.

2. *Právo na titul*. Papež sebe tituluje: servus servorum Dei, od údů církve dostává se mu predikátu: sanctitas — svatost, svatý Otec. Papež uděluje tituly světským mocnářům, tak uherskému králi titul: rex apostolicus, anglickému: defensor fidei, francouzskému: rex christianissimus, polskému: rex orthodoxus, španělskému: rex catholicus. Papež uděluje řády, vyznamenání, určuje pořadí hodnosti (Julius II. r. 1504) mezi knížaty světskými.

3. Osoba *papežova* jest *posvátná a nedotknutelná*; každý skutek zlý, namířený proti osobě papežově, jest zločinem proti majestátu. Papež není v církvi nikomu zodpovědným, zodpovědnost má jen proti Bohu.

4. Papež požívá práva *exterritoriality*. Jest mezinárodním právem zvláště chráněn, vyloučen jest proti němu všeliký výkon soudní jurisdikce, žádný akt po-

licejní správy nemá proti němu místa, jemu přináleží všeliká pocta od států světských, pokud by se zdržoval neb cestoval cizím územím, leč by se ubíral na zapřenou. Exterritorialita jest právní zásada, dle které platí o souverainech fikce, jakoby vždy nalézali se ve vlastním území, byť zdržovali se kdekoliv. Osoba papežova se posuzuje dle práva církevního, on se dle zmíněné fikce právní zdržuje vždy ve své církvi, ve své říši. Práva exterritoriality požívají vedle papeže jiné osoby, zvláště papežští vyslanci. (Viz níže.) Osobní práva, spojená s exterritorialitou (exempce ze všeliké jurisdikce a immunita osobní), přenášejí se i na paláce papežské, do nichž nemá práva vkročiti žádný orgán státní, ať soudní neb policejní. Immunity této jest účastno každé místo pobytu papežova, dále konklave, místnosti obojí konsistoře, tak že právo osobní exterritoriality jest nerozlučně spojeno s immunitou realní neb lokální.

Právo exterritoriality trvá až do smrti vládnoucího papeže neb do jeho abdikace, která u papeže vyloučena není. (Romanus Pontifex potest papatui libere renuntiare (c. 1. L 7 in VI°). Posvátnost osoby papežovy stanovena jest právem církevním, kotvíc v důstojnosti velekněžské, v posvátném úřadě, který spravuje, jest následkem a důsledkem oněch immunit, jaké církevní právo pro stav kněžský stanovilo (c 29, C. 17, qu. 4.).

Dle práva exterritoriality řídí papež církve svou, ať se nachází kdekoliv, byť se i v zajetí nalézal (zajetí babylonské v Avignonu), právo mezinárodní pohlíží k němu, jakoby tato skutečnost nebyla nastala.

5. Papež má právo na mezinárodní *obřadnosti* (ceremoniál) při setkání se s mocnáři zahraničními, při diplomatické korespondenci, při oslovování a obcování. Papeži se dle předpisů ceremoniálních určité úcta projevuje (od údů církve líbání stěvíce, prstenu, druhdy pomáhání do sedla knížaty světskými); papež pozdravuje katolické mocnáře jako »syny milované«. Tento obřad není nahodilou obřadností, jest logickým důsledkem zásady: je-li papež hlavou katolické církve, t. j. všech pravověřících křesťanů, jest i mocnár kato-

lický jako úd této církve synem papeže, synem Otce svatého, ovšem synem milovaným. Z této okolnosti vzniká pro katolické souverainy nejen ceremoniální, nýbrž skutečná povinnost, státi věrně k hlavě církve, jí ve věcech duchovních poslouchati, neb papež má právo býti slyšánu. (Luk 10, 16) Tato zásada byla rozličnými papeži právoplatně prohlášena, knížatům světským s důrazem připomenuta, a od ní nikdy neupuštěno. (Viz výše o poměru církve k moci světské.)

§ 5. Realisování této zásady.

Již od prvních dob církve měla knížata světská přesvědčení, že hlava církve zaujímá přední místo mezi katolickými souverainy, že má moc Bohem sobě svěřenou, vyskytující se difference urovnávati, vypuklé spory knížat rozsuzovati, trhliny mezi jednotlivými státy překlenouti, pahrbky dissonance odstraňovati a svornost mezi panovníky udržovati. Vešlo v obyčej, že panovníci podrobovali se výrokům a rozsudkům papežů, obyčej tento ve spojení s právním přesvědčením, že papež jedná mocí svého úřadu, že jest k tomu jednání oprávněn a povolán, stal se obyčejem právním, stal se pramenem právního poměru mezi papeži a knížaty světskými. Právní obyčej nemá oproti právu psanému menší váhy, jest tak mocným právem jako *lex scripta*, tudíž byly činy a jednání papežů oproti světským mocnářům právními činy, zásada o vyvýšenosti papeže nad světské krále, papeži hájená a prováděná, stala se zásadou právní, zákonem, byť spočíval zákon ten na podkladě obyčejovém; víme však, že již Petrovi dáno právo to příkazem (Jan 21, 15—17.)

Zachariáš (741—752) rozhodl, že ne Childerichovi III. patří žezlo královské, nýbrž Pipinovi; Childerich se podrobil.

Řehoř IV. (827—844) schválil smlouvu verdunskou, mezi Ludvíkem a syny jeho uzavřenou.

Mikuláš I. (858—867) uvalil na krále Lothara II. klatbu pro odepření poslušnosti, jelikož nechtěl zapuzenou ženu svoji Theutbergu k sobě přijati.

Hadrián II. (867—872) hrozil vyobcováním z církve usurpátoru lotrinskému, by vydal království legitimnímu dědici Ludvíku II.

Mikuláš II. (1058—1061) dal normanskému Robertovi v léno Apulii, Kalabrii a Sicilii.

Knížata světská uposlechla rozhodnutí papežů, ne snad pro jejich mocné postavení jako majitelů území, nýbrž jedině jako hlav církve. I tehdy, když římská stolice měla světské panství, nebyli papežové nikdy tolik mocni, aby v případě neposlušnosti byli mohli zakročiti mocí brannou proti jednotlivým souverainům.

Primát papežský stál v popředí historických událostí, byl rozhodujícím činitelem v oboru práva mezinárodního. Papežská moc duchovní ovládala poměry na evropské pevnině, podobně jako duše lidská tělo ovládá, jest hybnou silou, jakési perpetuum mobile těla. Papežové přestávali na tomto poměru otcovsko-synovském, netoužili, by přivedli mocnáře katolické do svazku odvislosti, dobře vědouce, že i světská moc a vrchnost Bohem zřízena jest. (Řím. 13, 1.) Co činili a podnikali, činili v tom právním přesvědčení, že jsou k tomu povoláni a oprávněni; z těchže neb podobných jednání v oboru politiky církevní a zahraniční vyvinul se právní obyčej, dle něhož se nástupcové na stolci Petrově řídili, a jak již podotknuto bylo, též na straně národů a mocnářů panovalo toto přesvědčení právní o moci římského papeže. Z tohoto právního přesvědčení vyvinul se obyčej právní, že činy a rozkazy papežské se respektovaly, jich bylo dbáno, a papežové všeobecně za souverainy, a to na místě prvním, považováni byli. Na právním obyčeji spočívá dosud celé téměř mezinárodní právo; souveraini světští v tomto obyčejovém právu nemají podnes větší garancie, silnějšího a trvalejšího zajištění souverainity své než papež sám.

Papežové, považující do nejnovější doby mocnáře katolické za milované syny své, chtěli vždy a chtějí doposud býti jejich láskyplnými Otcí.

Poměr ten tu jasněji, tu temněji v dějinách primátu římského se objevuje, uskutečňuje, zaniká, by opět se dostavil. Záleží na proudu časovém, náhledech a názorech té které doby, jak se na tento ethický mo-

ment poměru knížat světských ku stoličce apoštolské nazírá; v každé době lze zříti jakýsi příliv a zase odliv příznivého smýšlení o této otázce. Jak církev katolická se svou centrální nejvyšší mocí (papežem), tak i státy a jejich panovníci kladou si za cíl a úkol blaho údu či poddaných svých. K dosažení cíle toho kráčí církev i stát sice zdánlivě různými cestami, ale cesty tyto běží paralelně, setkávajíce se u konečného cíle, sobě vytknutého.

Stát má na zřeteli blaho časné, církev duchovní (věčné), to jsou fines proximi. Cíle všech snah jak státu tak církve, blaha v obojím smyslu, dosíci lze celou řadou zařízení, předpisů a zákonů, jež oživovány a provázeny jsou ideou blaha tvoří jednotlivé články a stránky při postupu na cestách ku blahu směřující, vlastně ku ražení cesty ku blahu vedoucí. Tato zařízení, předpisy a zákony, tato cesta ku společnému cíli, ku blahu poddaných, jsou prostředky k dosažení cíle. A tyto prostředky zdají se býti zdánlivě divergentními, ve skutečnosti však běží neb běžeti aspoň mají rovnoběžně.

Stará-li se stát o časné blaho svých příslušníků, nemíní se tím blaho v subjektivním, materialistickém smyslu, nýbrž blaho ve smyslu objektivním a toto objektivně vzaté blaho podmíněno jest nezbytně u státu dle náhledů moderních filosofů a právníků mravností. Mravnost kotví však nutně v pozitivním náboženství. Chce-li stát příslušníky své ke konečnému cíli, ku blahu dovésti, může tak učiniti na dráze mravnosti. Tato dráha jest ideální a ideální zůstati musí, čehož dosíci lze opět výhradně na základě náboženském. Náboženství jest hvězdou svítící na cestě ku blahu časnému; mravnost jest jakousi ručičkou na sloupci ukazujícím chodci cesty se dělicí, neb vlastně nápisem a označením na této ručičce ve dvou řečech: v řeči státu a církve. Nápis ten označuje cestu ku blahu časnému i věčnému. Stát bez náboženství jest mravním bahništěm, pravé blaho nesídlí ve státě takovém, jelikož v takové říši schází vnitřní mír, svornost, není tu osobní bezpečnosti, chybí a nedostává se poslušnosti naproti zákonům, čistota mravů opouští stát takový,

lid pouští uzdu vášním a náruživostem, stěžeje státního pořádku nadržují jsouce slabými, ve státě takovém hnije a puchří vše.

Dle učení katolické církve jest jen jedna víra pravá, kterou hlásá a šíří po světě veškerém, tudíž může býti jen jedno náboženství pravým, náboženství katolické, Kristem světu přinesené, apoštoly hlásané a církvi svěřené. Toto náboženství vede katolického křesťana k poznání Boha, k životu ctnostnému, k mravnosti a tím k určenému cíli: ku blahu věčnému neb spáse věčné. Toto blaho věčné jest v církvi finis proximus jejího poslání a určení. Cesta, kterou se církev k cíli tomu ubírá a údy své vede, probírá opět celou řadou zařízení a zákonů (pomocné prostředky). Náboženství vede k mravnosti a ctnostnému životu, vede člověka i ku blahu časnému. Že tomu tak, ukazuje nejlépe zákonodárství církevní o půjčce, lichvě, souboji, asylu, o válčení, právo manželské, zákony církve snažící se odstraniti otroctví a p. Zákonodárství církevní tuto uvedené má sice znak norem církevních, náboženských, normy tyto byly bez odporu způsobilé vésti údy též ku blahu pozemskému, časnému.

A kdo byl, jest a bude v církvi nejvyšším a prvním zákonodárcem? Kdo byl původcem těchto blahodárných předpisů, zařízení a zákonů? Římský papež. Že má církev jakožto spořádaná společnost zákonodárný orgán, jehož příkazům údové církve bez ohledu na sociální postavení, hodnost neb důstojenství podrobiti se musí, že má při své jurisdikci i prostředky coërcitivní k vynucení poslušnosti jako každá jiná organisovaná společnost (stát), že těchto donucovacích prostředků častěji užívala a užívá, komu by to bylo podivným a nepochopitelným? Jen tomu se věc nezamlouvá, kdo jest proti církvi beze všeho důvodu předpojat a kdo vše za nedokonalé, pochybené neb špatné pokládá, co vidí u církve jako takové.

Sesadil-li Řehoř VII. Jindřicha IV. (1076) a přísahy věrnosti jeho poddané zprostil, vyobcoval-li Řehoř IX. Bedřicha II. a lid jeho dispensoval od povinnosti věrnosti a poslušnosti, sesadil-li Innocenc IV. téhož krále a hrozil-li Pavel III. Jindřichu VIII. (1535) v bulle :

Ejus, qui . . . exkomunikací a jejími následky, vyřkl-li též papež bullou: Cum Redemptor, že Jindřich z církve jest vyloučen, zboží svého zbaven, léna jeho propadlá, přívrženci královi bezectní a bezprávní, stížena-li říše téhož panovníka interdikttem a veškeří občané vyzváni, by krále neposlouchali více a jej ze země vypudili, by byl tímto způsobem donucen k poslušnosti vůči papežské stolici, stalo se tak z právního přesvědčení papežova, že jest k tomu oprávněn na základě nejvyšší duchovní pravomoci, beroucí původ svůj v primátu jakožto in principatu praecipuo, že toho žádá nutnost a blaho poddaných krále, jako byl Mikuláš V. o oprávněnosti své přesvědčen sesadiv protipapeže Felixe, skonfiskovav všechny jeho statky, města, hrady a domény a darovav je francouzskému králi Karlovi.

Na tomto právním stanovisku o poměru knížat světských k papeži setrvali všichni papežové, by všichni neměli té moci, energie neb štěstí, by snahám svým získali platnosti.

§ 6. Právo vyslanectva.

Předůležitým ze všech výsostných práv souverainům přináležejících jest právo vyslanectva. Vyslanec zastupuje pána svého, jedná v rámci plné moci jako alter ego, a proto přenáší i právo mezinárodní část výsostných práv souverainních i na vyslance, přiznávajíc jim nad to jiné ještě privileje a práva, aby osoba zastupující souveraina byla jaksi povýšena. I církve vysílala již za dob prvních takové vyslance za rozličným účelem a záležitostmi, které chtěla míti vyjednané, uspořádané aneb vysvětlené a odůvodněné. Vyslaní jmenovali se *legati* aneb *missi*, někdy i *vicarii*. Posílání byli v záležitostech čistě církevních, ku sněmům, k důležitým hodnostářům, k panovníkům, aneb ve věcech církevně politických; původní vyslanci byli jakýmisi *legati ad actum*; projednáním záležitosti svěřené končilo se jejich poslání. První druh stálého vyslanectva byl na dvoře Cařihradském a později ustálena forma ta u dvora franckých králů. Vyslanecké právo jest původu vý-

hradně *církevního*. Rozeznávají se pak vyslanci dvojího druhu: 1. obřadní, 2. diplomatictí. První odesílá papež při různých příležitostech ke dvorům panovníků, jako: ke korunovaci, k pohřbu souveraina, v roce jubilejním, ke sňatkům v rodinách mocnářů a p.

Vyslanci druhu poslednějšího jsou tito:

1. *Legati dati* či *missi* a to: α) *legati* a *latere*, de *latere*, kteří se jmenují ze sboru kardinálů a jejichž oprávněnost (moc) obsažena a vymezena bývá ve zmocňující listině; β) *nunciové* a *internunciové*. Jsou stálými vyslanci (diplomatickými zástupci a to: *nunciové* u předních dvorů katolických mocností (Vídeň, Paříž, Madrid, Lisabon), (první nunciatura v Benátkách r. 1509 u dvora dožat tamějších), *internunciové* u menších států katolických (Mnichov a j.).

Konečně jsou tak zv. vikáři apoštolští (*vicarii apostolici*) v zemích (státech), kde nelze provésti organisace církevní (území Stolice apoštolské neb *terrae missionum*). Státy ty jsou buď pohanskými neb byvše katolickými odpadly později a stěžují neb dokonce překázejí katolické církvi v plnění poslání a úkolu svého. Ustanovují se ještě v jiných případech apoštolští vikáři (když biskup ve vykonávání úřadu svého má k snášení překážky, kde nemohou se voliči kapitoly shodnouti po smrti biskupa na volbě vikáře kapitolního), než tito jsou plnomocníky pro záležitosti interní, více ryze církevní. S diplomatickým zastoupením nemají čeho dělati:

Právo mezinárodní přiřklo jednotlivým zástupcům jisté hodnosti, tu vyšší, tu nižší, vřadivši diplomaty všechny (světské i církevní) do 3 tříd: 1. u předních dvorů vyslanci I. třídy; u menších mocností vyslanci II. třídy a tam, kde není stálého zastoupení, neb pro překážky přítomné takového prozatím býti nemůže, kde se zřídí zástupce pro speciální záležitosti, pro jednotlivá negotia, jejichž vyřízením neb uplynutím času, pakli stanoven byl, zastupování pomíjí, jsou zástupcové třídy poslední, třetí.

Vyslancem ustanovuje se obyčejně titulární biskup (arcibiskup); je-li kardinálem, zove se *pronuntius*.

Papež odesílá za vyslance osoby stavu duchovního, kdežto sám přijímá zpravidla od světských souverainů laiky.

Není povinnosti, by kurie římská přijala tu kterou určitou osobu za zástupce mocnosti, papež má právo souverainům vyhrazené, odmítnouti vyslance jí označeného jakožto osobu důvěry nepožívající, ale právo to mají i mocnářové světští oproti Stolicí apoštolské, že mohou činiti proti určitému vyslanci, jehož chce papež jmenovati neb již jmenoval, se své strany námitky a takového vyslance nepřijmouti. K uvarování sporů a zmatků předchází tak zvaná *agreace*, čili dotaz, zda osoba, která se má teprve jmenovati vyslancem, je příjemná, zdá se zamlouvá; jmenovati se může vždy jen *persona grata*.

Patří to již k dvorskému mravu neb obyčeji a pro diplomatické styky má to velikou důležitost, jelikož *persona grata* se již s důvěrou přijímá, důvěru sama vzbuzuje a důvěry i ode dvora, kde je pověřena, zasluhuje. Důvěrou tou stávají se diplomatické styky více přátelskými, upevňují se a mívají za následek přátelské, smírné a klidné projednání otázek diplomatických.

Papežský vyslanec obdrží po jmenování *instrukce*, jimiž se jest mu řídit v úřadě svém, mimo to dostane *ověřující list* (*léttre de creance*) pro panovníka jej přijímajícího, v které listině (*bulle*) označena jménem osoba vyslancova a obsažena prosba za připuštění jeho k audienci u světského souveraina. Jakmile přijde vyslanec na místo určené, ke dvoru, pro který byl jmenován, ohlásí se u ministra zahraničních záležitostí (ústně neb písemně), předloží opis pověřovací *bully* a prosí o slavnostní slyšení, při kterém se činí zmínka o přátelském poměru mezi Stolicí apoštolskou a státem přijímajícím a o přátelství vízícím souveraina světského ku hlavě církve katolické, papeži. Když vykonal vyslanec papežský své představení u mocnáře (*audience*), činí návštěvy ostatním vyslancům, pokud jsou s ním v téže třídě hodnostní (*le droit de visite*) a přijímá sám potom návštěvy diplomatických zástupců téže třídy navzájem a vyslanců nižší třídy, jimž návštěvy vyslanec

třídy vyšší nikdy dříve nedělá, dokud ti sami se jemu nepředstavili. To jsou obřadnosti právem mezinárodním již dávno stanovené a zachovávají se neustále; není na věci té tedy nic divného a závadného. Ovšem uslyšíme hned, že vyslanci papežští mají u katolických dvorů přednost před ostatními diplomatickými zástupci.

§ 7. Práva papežských vyslanců.

Dělí se na práva *skutečná* a *čestná*.

K prvnějším náleží:

1. *Nedotknutelnost osoby*, personálu diplomatického, domu (paláce), jakož všech movitých předmětů tam se nalézajících. Právem tím se vyrozumívá právo na osobní bezpečnost. Každá urážka neb příkoří vyslanci způsobená jest zločinem proti osobní bezpečnosti, mimo to pro foro interno přečin proti privilegium canonis. Na urážku dáti se musí zadostiučinění způsobem okázalým.

2. právo *exterritoriality*, o němž byla svrchu řeč. S právem tím spojeny jsou exempce v ohledu pravomoci trestní, policejní a civilní. Vyslanec papežský nemůže býti nikdy volán k soudu neb úřadu ani za svědka ani jako obviněný, on podroben výlučně pravomoci papežově. Palác, v němž přebývá, jest nepřístupným orgánům soudním a policejním, leč v případě předcházejícího povolení. Ani kdyby cizí osoba se zločinného skutku v domě vyslancově dopustila, nelze orgánům státním do paláce vstoupiti — ovšem že věc se vyslanci oznámí a za vydání pachatele žádá. Všechny listiny (archiv) a předměty stojí pod ochranou práva nedotknutelnosti, nesmí tedy žádný orgán v ně nahlédnouti, tím méně je zabaviti. Z mobilii neplatí vyslanec žádné daně, zavazadla jeho se při přechodu na hranici neprohlízejí, žádné clo od něho se nevybírání — pouze z nemovitostí, měl-li by jakých, odvádí předepsané dávky.

3. právo *kaple domácí*. Vyslanecký ceremonář vykonává v kapli domácí všechna práva faráři vyhrazená, biskup diecesánní nemá tu žádné pravomoci. Právo

kaple vztahuje se, jak se samo rozumí, na personál vyslanecký.

Práva čestná.

1. Vyslanci přísluší název: *Excellence*, není-li kardinálem; pak mu přináleží arci predikát: Eminence.

2. právo k postavení *baldachýnu* (nebes) v saloně přijímacím, pod nímž stojí sedadlo vyslancovo.

3. u katolických dvorů patří jim dle dávné observance *první místo* před všemi vyslanci.

4. právo *pokryti si hlavu* před mocnářem, ač učinil-li tento dříve tak sám.

Práva čestná vyhrazena jsou jedině vyslanci, personál diplomatický účastným jich není.

K personálu vyslaneckému patří:

1. nunciaturní radové; 2. uditore (sekretáři); 3. attachés; 4. kancelisté; 5. sluhové; 6. kurýr. Osoby pod 3., 4., 5., 6., vyjmenované berou se vždy z laiků, prvnější jsou stavu duchovního. Kurýr papežský převáží osobně důležité korrespondence požívaje práv týchž, jako kurýrové ostatních mocnářů.

§ 8. Povinnosti papežských vyslanců.

Zastupují papeže v záležitostech v první řadě církevních. Pozorují vývoj církevního života u státu přijímajícího, pozorují a stopují politiku státu vůči církvi, zda této přátelskou jest neb naopak. Stopují proudy sociální, ducha doby, život společenský, pokud to má neb může míti vliv na církev. O všem, co shlédli, posílají do Říma zprávy.

Hlavní zřetel jich obrácen jest k politice vládní. Kontrolují jednotlivé činy, opatření, nařízení vládní ohledně církve, pozorují, jak se dodržují náboženská práva občanům ústavou zaručená, jaké osnovy zákonů vláda připravuje v oboru církevní politiky — o tom všem zpravují občas věrně papeže. Při tom jim vykázána úloha tichého pozorovatele. Nesmějí veřejně o ničem svůj vlastní úsudek podávati, žádné opatření vládní kritice podrobovati, ani do záležitostí vnitřních státu přijímajícího, ani do správy diecézí se míchat,

zakázáno jim účastniti se politických manifestací, ba nesmějí ani býti členy spolků církevních neb církevně-politických — jich úkol spočívá v *pozorování a referování*. Při tom jim třeba co nejprísněji zachovávat i o všem pozorovaném nejhlubší tajemství po celý čas života, tedy i po skončení misse (odvolání, přeložení).

§ 9. Kdy se končí posláni diplomatické?

1. Uplynutím doby, byla-li napřed učiněna, vykonáním posláni, byl-li vyslanec pověřen pro určitý případ.

2. smrtí vyslancovou. Do jmenování nástupce vede jednání diplomatické nunciaturní rada jako zástupce zemřelého po dobu vacance.

3. odvoláním výslovným neb mlčky učiněným. Stalo-li se výslovně, odevzdává vyslanec list odvolací (bullu odvolací) panovníkovi (souverainu), načež obdrží od tohoto pochvalný decret (recreditiv, lettre de récréance) za loyální a taktní vedení diplomatického úřadu.

Státi se může odvolání mlčky, žádá-li vyslanec za své listiny a odebere-li se mlčky do Říma. Případ ten by byl možným jen následkem osobní urážky, na niž stát nedal zadostučinění. Taktéž mohou se vyslanci mlčky vydati jeho listiny, čímž se více na jeho zastoupení nereflektuje. To by bylo možno v případě, kdyby vyslanec dopustil se beztaktnosti, urážky souveraina, neb překročil-li by meze své činnosti účastí na politickém životě, politických manifestacích.

Umře-li souverain, obnovuje se plná moc vyslanci pro nástupce.

Činnost diplomatická se může jen přerušiti:

1. pro nastalé změny ve státě, vidí-li se, že změna v osobě vyslancově jest žádoucná, případně nutná.

2. v případě konfliktu nastalého mezi papežem a světským souverainem. Při úmrtí papeže nenastává ani přerušeni ani ukončení zastoupení, ani se plná moc vyslancova neobnovuje.

§ 10. Vyslanecké právo papežovo.

Někteří právníci jsou toho mínění, že od garančního zákona počínaje (viz níže: garanční zákon) požívá papež práva vyslance vysílati a přijímati výhradně z benevolence vlády italské, ba připouštějí někteří učitelé mezinárodního práva i tu možnost, že záleží na vládě italské, jak dlouho papeži právo vyslanecké se ponechá.

Přehlízejí učenci tito jednu věc: že papež má jak aktivní tak passivní právo vyslanectva, totiž že nejen vyslance odesílá, nýbrž i tyto přijímá. Jisto jest, že italská vláda nikdy (byť i chtěla) nedovede zabrániti souverainům vysílati k papežské stolici vyslance — přivedla by se do konfliktu s tou kterou mocí. Může italská vláda papeži brániti neb třeba zabrániti v odesílání na cizí dvory, může odeslané zadržeti na cestě a poslati zpět? Nikdy! Má-li dle mezinárodního práva každý člověk právo do ciziny cestovati, musí toto právo se též ponechati i papežskému vyslanci. Je-li papež souverainem, a my dokázali, že tomu tak, pak mu právem mezinárodním přísluší vyslance jmenovati a odesílati. Papež má právo exterritoriality, nachází se všude, kde se zdržuje i jen dočasně, ve vlastním území, kam pravomoc cizí souverainity neproniká. Jednotlivý stát (souverain) může sice pro svou zemi (obvod říše) stanoviti jisté zákony, dle nichž všichni poddaní proti souverainům cizím jisté povinnosti v mezinárodním právu obsažené (povinnost úcty, holdu) plniti a zachovávatí mají. Uzákoniťi ve státě předpis proti normám mezinárodního práva, jest nemožno; zákon takový byl by pro mezinárodní styky souverainů lex nulla.

Pokud papežská stolice vyslance cizích mocností přijímá a dokavád tyto mocnosti mají vůli a zájem míti u sebe vyslance římské kurie, dotud nemůže jeden stát na tomto stavu věcí ničeho měniti, an není k tomu předně kompetentním a za druhé by mohla změna ta zrušena býti právem veta či záповědí, ostatním subjektům práva mezinárodního příslušející. Nemůže italská vláda zabrániti papeži přijímání vyslanců

světských mocí, protože by nejen se provinila proti mezinárodnímu právu, ale i kdyby toho nebylo, přišla by do rozporu s tou kterou mocností. Papež vysílá dle práva exterritoriality vyslance ze *svého* území a ne z území krále italského; vyslanec, jenž odjíždí ke dvoru, kde jest pověřen, nalézá se dle exterritoriality jemu příslušející, všude, kudy se ubírá a cestuje, v území papežově (svého souveraina), jest chráněn právem nedotknutelnosti (immunity) a každá překážka, která by se mu v cestu zúmyslně stavěla, byla by porušením mezinárodní courtoisie a neodpustitelným proviněním se proti diplomatické galanterii.

Může jeden souverain proti druhému žíti nějakou dobu v jakém si poměru napjetí, tajné nedůvěřivosti i zjevného nepřátelství: než proto nesmí přece nikdy porušovati předpisů práva mezinárodního, jakými jsou normy o aktivním neb passivním právu tomto, o přijímání neb odesílání diplomatických zástupců. Čin podobný, kdyby se měl státi, vzbudil by nejen nelibost a podivení, nýbrž musil by míti v zápětí i diplomatickou intervenci mocností vyslance přijímajících a vysílajících. Jsme přesvědčeni, že italská vláda v ohledu tom se nikdy neproviní ani na papeži ani na právu mezinárodním; tím více jsme přesvědčeni, an papež stále navazuje nové diplomatické styky s mocnostmi, s nimiž v diplomatickém přímém obcování nebyl; počtu dvorů, na které římská kurie vyslance vysílá, přibývá a to jest neklamným znamením mezinárodního postavení primátu, přibývání jeho moci i vlivu.

§ 11. Smlouvy papežské.

Papež jako souverain jest právně povolán a oprávněn jménem církve uzavíratí smlouvy. Smluvní právo jest opět emanací výsostných práv papeži příslušejících, jest výronem a právním důsledkem souverainity.

Kdežto světští panovníci o různých záležitostech uzavírají smlouvy, jest u smluv papežem uzavíraných ta zvláštnost, že *causa* či důvod a předmět těchto kontraktů bývá zpravidla ne-li stejná, tedy aspoň

podobná; vztahuje se na záležitosti čistě církevní neb smíšené, jež dle povahy své bývají obyčejně tyto:

1. volnost církve v hlásání nauky Kristovy, stavění chrámů, klášterů, dobročinných ústavů, poměr její ke škole (vyučování);

2. nabývání a správa jmění církevního;

3. poměr kněžstva ke státu a naopak; jeho veřejnoprávní postavení, obsazování obročí (beneficií) všeho druhu a j.

Smlouvy mezi papeži a světskými suverainy uzavírané slovou nejčastěji *konkordáty*. Někdy mají název jiný, jako: *pacta*, *conventa*, *pax*, *tractatus*, *concordia*, *conventio*, *capitula* atd. Hlavním účelem konkordátů jest obnovení, zachování a zajištění dobré shody (míru) mezi církví a státem, uvésti v soulad různost názorů a mínění, odstraniti vzešlé spory, urovnati konflikty a umožniti tak spolupůsobení obou činitelů těchto, hlavně pak dopomoci církvi ku právům jejím, jí per nefas vzatým. Jest církev jako stát mocností samostatnou, činnost obou stýká se v přčetných otázkách a bodech, sféry působnosti obou těchto faktorů vztahují se a zasahují mnohdy též předmět a jestliže obě moci osobují si v určité otázce kompetenci, vznikají konflikty, spory mnohdy dlouho trvající. Prospěch pak jak církve tak státu vyžaduje urovnání sporů těch. Církev činí v mnohých otázkách státu ústupky, začez zase stát povoluje církvi mnohá práva dříve sobě osobovaná čili vzdává se jich ve prospěch církve, jak Philipp de Angelis ve své definici praví: *Concordata sunt factiones inter Ecclesias et Statum, quibus Ecclesia de exercitio suorum jurium aliquid remittit favore Status, ut ab eo protecta Deo suo secura possit servire libertate.* (Praellect. jur. can. I. Append. ad tit. 4., L. 1., n. 3., pag. 96.)

§ 12. Forma konkordátů. Počátek závaznosti.

Dle dosavadního obyčeje vyhotovují se konkordáty ve dvojí formě: buď ve formě *umlouené* neb *nahodilé*. Byla-li forma umlouena, nabývá platnosti konkordát,

když při uzavírání formy té ve všech podrobnostech bylo šetřeno a konkordát od obou kontrahentů byl podpisy vlastnoručními ratifikován (*conventiones expressae*). Obvyklým bývá prohlášení smlouvy takto uzavřené a schválené.

Je-li forma nahodilá libovolná (*conventiones virtuales*), předchází obyčejně delší vyjednávání všeobecné a pak o jednotlivých otázkách detailované, načež se znění smlouvy stipuluje, ratifikuje a listiny smluvní vyměňují. Následuje na to vyhlášení konkordátu apoštolskou stolicí bullou, státem v úředním zákonníku. Od toho okamžiku, kdy konkordát byl vyhlášen, začíná platnost a působnost jeho jakožto zákona jak pro obor církevní tak státní dle zásady: *pacta dant legem*; konkordáty jsou zákony církevními a zákony státními.

§ 13. Právní povaha konkordátů.

O této otázce nemohou se právníci deposed shodnouti. Kdežto někteří je vyhláší za smlouvy mezinárodní, nazývají je jiní státoprávními kontrakty. Jiní jim tohoto charakteru vůbec upírají, nazývajíce konkordáty pouhými punktacemi, v nichž stipulován výraz jednostejnosti názorů, které prý nabývají platnosti z vůle státní moci, a to na tak dlouho, dokud ona chce, jsou prý jen výrazem souhlasu církve, právně nerozhodného (*irrelevantního*), k zákonodárnému aktu státní moci. A z toho se vyvozuje, že světská moc může tyto smlouvy vždy zrušiti bez přivolení apoštolské Stolice, ano proti její reklamaci je zrušiti, *annullovati*. (*Syll. errorum 1864.*)

Názor ten je veskrze mylným, jelikož popírá nejen oprávněnost církve, nýbrž jaksí i její existenci. Přehlíží universální organismus církve, přehlíží rozdíl mezi mocí duchovní, po právu božském tu existující, a mezi mocí světskou; obě trvají fakticky i právně vedle sebe, jsouce v oboru své činnosti nezávislé jedna na druhé a proto souverainní. Dle této theorie uznává stát jen své poddané bez ohledu na jejich příslušenství k církvi katolické a má za rozhodnou pouze svoji moc. Přeh-

hlíží se ovšem, že i stát se svými poddanými uzavírá smlouvy (soukromoprávní, na př. o dodávkách pro vojsko a j.) a že musí smlouvy tyto právě tak respektovati a zachovávat, jako kontrahent soukromý.

Jiné učení je tak zv. *theorie výsad*. Vrcholí pak ve větě: Byť měly i konkordáty jakousi vlastnost smlouvy (*aliquam vim pacti*), zůstanou přece jen papežskými výsadami. Dle této *theorie* jsou konkordáty jen *privilegia gratuita* neb *remuneratoria*, nikdy však *onerosa*, to jest smlouvy, poskytující církvi z milosti státu jakýsi prospěch, ne však smlouvy, obě mocnosti stejně zavazující.

Aby se posoudila objektivně povaha konkordátů, jest třeba uvážiti následující:

1. Papež neuzavírá konkordátů se světskými *souverainy* v zastoupení jedné diecése neb více diecésí, byť působnost toho kterého konkordátu měla za účel upravení právních poměrů dotyčných diecésí, nýbrž uzavírá je jako hlava celé církve katolické, jako *souverain*. Z pojmu *souverainity* vyplývá jeho samostatnost a nezávislost.

2. Konkordáty jsou smlouvy *dvoustranné*, tedy *onerósní*. Papež činí světskému *souverainu* za poskytnuté ústupky a výhody navzájem ústupky od platného práva kanonického. Konkordáty jeví se býti jakýmsi druhem kompromisu. Z vlastnosti *bilaterálnosti* konkordátů plyne závaznost pro obě strany smluvní, jako z nich vyplývají vzájemné výhody obou kontrahentů.

3. Papeži přísluší nepopíratelné právo, jak již pověděno, jménem církve smlouvy uzavírat, církvi práv nabývat a tuto i zavazovat. Stane-li se to konkordátem, jest to smlouva *mezinárodní*, právně platná a závazná.

4. Jakmile splněny byly podmínky, které právo *mezinárodní* k uzavření smlouvy předpisuje (*ratifikace*, výměna listin a publikace), stává se konkordát státním i církevním *zákonem* (*pacta dant legem*).

5. Poměr papeže jako otce ke knížatům světským jako synům nemění na povaze konkordátu jakožto smlouvy *mezinárodní* ničeho; může kterýkoli světský *souverain* uzavírat smlouvy (*alliance* a j.) se synem neb syny

svými, jsou-li tito jen souverainy, a smlouvy ty jsou právě tak mezinárodní jako ony, které byly uzavřeny mezi panovníky, mezi nimiž není žádného svazku příbuzenského.

6. Papež může nejen vcházeti v závazky, nýbrž on tak i *chce*; to vysvítá z každého jím uzavřeného konkordátu, který se papeži uzavírá s intencí učiniti smlouvu vzájemně závaznou, od níž nemá býti dovoleno kontrahentům jednostranně ustoupiti, jak prohlásil Lev X. při uzavření francouzského konkordátu r. 1516: »illam (concordiam) inviolabiter observari desideramus: illam veri contractus est obligationis inter nos et Sedem Apostolicam praedictam ex una et praefatum Regem et Regnum suum ex altera partibus legitime initi vim et robur obtinere;« a dále v tit. 18. se praví: »fore irritum et inane, quidquid super his a quoquam quavis auctoritate per nos et successores nostros scienter aut ignoranter contigerit attentari.« Julius III. závaznost konkordátů označuje: »Nos attendentes, concordata praedicta vim pacti inter partes habere et quae ex pacto constant, absque partium consensu abrogari non consuevisse neque debere.« Pius IX. označil povahu konkordátu jím uzavřeného v allokuci ze dne 1. listopadu r. 1850 těmito slovy: »Earum (conventionum) vi ac jure contempto et labefactato aliorum quoque publicorum privatorumque pactorum ratio concideret.«

A v návrhu konstituce sněmu vatikánského, který sestaven byl přípravnou komisí pro záležitosti církevně-politické, jakož i v resoluci, podané členem téže komise, Františkem Chesnelem, označují se konkordáty výslovně jako *conventiones solemnes, conventiones internationales*. Tak soudí téměř všichni učitelé církevního práva (Schloer, Ferraris, kardinál Soglia, Aichner a j.).

Z důvodů uvedených vřaďujeme konkordáty plným právem mezi smlouvy mezinárodní s tou výhradou, že jsou tyto smlouvy na rozdíl od ostatních smluv známých právu mezinárodnímu *pacta sui generis*, že zaujímají vedle oněch zvláštní postavení, a že se musí bráti a vykládati ne dle analogie ostatních mezinárodních smluv, nýbrž dle zásad povšechných, jaké zná a

uvádí zmíněné právo. Interpretace soudcovská i vědecká začíná se zněním (textem), motivy či pohnutkami smlouvy, v pochybnostech řídí se zásadou: »*favores sunt ampliandi, odia restringenda*«, a zpytuje vůli kontrahentů, která jest pro interpretaci rozhodující.

Papežové uzavírali konkordáty s různými (sovereignty) ode dávna, ale vždy jako nástupcové sv. Petra na stolci římském. I v dobách, kdy byli v držení světského panství, uzavírali konkordáty jako náměstkové Kristovi, jako *repraesentanti* církve, a oprávněnost jejich k uzavírání těchto smluv nebyla ztenčením neb odnětím území světského nikterak ztenčena neb seslabena, tím méně zrušena.

I biskupové mohou činiti s vládami ujednání o věcech sporných pro obvod svých diecésí; ujednání ta dostávají také někdy jméno konkordátů. Pro obor mezinárodního práva jsou tyto bez významu.

§ 14. Jednotlivé konkordáty.

První konkordáty objevují se v dějinách církve za času papeže Jana XII. a císaře Oty I. a Oty IV., které však nebyly konkordáty v pravém slova smyslu, nýbrž více smlouvy mezinárodní. Prvý konkordát je vormský (*pactum Calixtinum*), uzavřený 23. září 1122 mezi papežem Kalixtem II. a císařem Jindřichem V. Potvrzen byl konkordát ten na sněmu lateránském r. 1123. Konkordátem tím urovnán konečně spor o investituru, započatý za panování Řehoře VIII. Císař vzdal se práva investitury a přiznal církvi svobodu volby a konsekrace biskupů, slíbil vrácení regalíí sv. Petra a ochranu církvi. Papež dovolil volbu biskupů za přítomnosti krále, ponechal mu právo podati zvolenému žezlo, pokud šlo o říšská léna, a přijati přísahu vasalskou od zvoleného biskupa.

2. Konkordát kostnický, r. 1418 uzavřený Martinem I. s knížaty německými.

3. Konkordát, uzavřený s knížaty-voliči r. 1447 papežem Eugenem.

4. Vídeňský konkordát z roku 1447, potvrzený bullou ze dne 19. března 1448.

5. Francouzský konkordát z r. 1516 mezi Lvem X. a králem Františkem I.

6. Nový francouzský konkordát z r. 1801 mezi Piem VII. a Napoleonem I. Obsahuje tak zv. circumscripci biskupství, dotaci duchovenstva, skládání přísahy do ruky prvního konsula neb (od nižšího duchovenstva) do rukou civilního úředníka. R. 1817 byl konkordát s Francií znovu uzavřen, zůstal však neproveden.

7. Konkordáty se státy ostatními: *bavorský* konkordát ze dne 5. června 1817, znovu redigován téhož roku, ač datum prvního ponecháno; *pruský*, platný od 23. srpna 1821, *hanoveránský* z r. 1824, *oldenburský* z r. 1830, *rakouský*, potvrzený papežem dne 3. listopadu, císařem 25. září 1855 a jednostranně zrušený r. 1870, *virtemberský* konkordát ze dne 8. dubna 1857, *neapolský* z r. 1818, *španělský* z r. 1851, *nizozemský* z r. 1828, *ruský* ze dne 3. srpna 1847 zůstal však neproveden, teprve r. 1880 ujednána prozatímní smlouva mezi apoštolskou Stolicí a Ruskem ohledně církve v Polsku. S různými státy americkými uzavřeny též konkordáty, tak r. 1862 s Venezuelou, s Equadorem, San Salvadorem, Guatemalou r. 1852 atd.

§ 15. Zrušení konkordátů.

Konkordáty nebyly se žádnou mocí světskou uzavřeny na *určitou* dobu tak, aby po uplynutí jejím pozbyly platnosti; smlouvy ty nebyly nikde obmezeny časem. Přes to nezůstaly trvale v platnosti. Byly zrušeny státy jednostranně, motu proprio.

V zájmu dobré shody s církví doporučovalo by se, aby kontrahenti pomýšleli na uzavření nové smlouvy (novace), objevila-li by se smlouva dřívější nepraktickou, nedokonalou, ať v celku neb v jednotlivých částech, případně aby ke smlouvě stávající přičinily se dodatky o otázkách sporných, na které se při uzavírání původní smlouvy zapomnělo, které byly nejasně stylisovány neb které se objevily později mlhavými, pochybnými, neb jichž strany smlouvající hned z po-

čátku na myslí ani neměly ani míti nemohly, když formulovaly podmínky konkordátu.

Zruší-li se konkordát jednostranným prohlášením, že smlouva není již dále závaznou, a motivuje-li se toto odstoupení od stávající smlouvy změnou nastalou v osobě druhého kontrahenta neb změnou jeho postavení, pak způsob zrušení toho vrhá divné světlo na tak zvanou mravní ideu, kterou právo mezinárodní prohlašuje za bohyni, platnost smluv posvěcující, chránící a střežící.

Konkordáty, jsou-li bilaterální smlouvou, zavazují stejně oba kontrahenty: papeže i světského souveraina. Vším právem praví o nich kardinál Soglia ve svém díle: »*Instit. jur. publ. ecclesiastici*« (v Římě r. 1844 str. 135) tato významná slova: »*Concordata rationem non habent privilegii, sed pacti, estque illud pactum non temporarium et personale, sed reale et perpetuum, quod religiose observandum est.*« Klasicky pak kritizuje papež Pius IX. v allokuci ze dne 17. prosince 1860 jednostranné zrušení konkordátu slovy: »... *abrogatam contra omnes justitiae regulas sine alterius partis consensu solemnem conventionem.*

Ve mnohých státech jeví se ode dávna snaha, určovati a regulovati poměry výhradně církevní jednostranně vydanými akty státní moci (zákony, nařízeními), a to z pravidla na úkor práv, církvi příslušejících. Děje se tak *per nefas*. Prohlásil-li se některý stát kompetentním při zasahování do vnitřních záležitostí církve, jest to *svémoc*, a církev nemohla nikdy schváliti podobného rušení vlastní sféry kompetenční, byť musila v tom kterém případě ustoupiti nátlaku a fysické přemoci státu. Tím se církev práv svých nikdy nevzdala, tím nevzešlo ještě státu žádné právo na libovolné upravování jistých záležitostí církevních, žádné *ius in sacra*, žádné právo na církev, tímto *svémocným* zasahováním do kompetence církevní *nepraejudikováno* nikterak právům církve pro budoucnost. Práva, jež církev má, dána jí byla Synem Božím, a práv těch musí dle možnosti hájiti a jim k platnosti dopomáhati. Proto uzavírali papežové konkordáty, jimi zavazovali církev a nikdy od platnosti a závaznosti konkordátů

jednostranně neodstoupili. Pakli nadešlo zrušení konkordátu, nepadá nikdy vina na církev.

Jen tehdy bylo by lze omluviti jednostranné zrušení konkordátu, kdyby vyskytla se nemožnost takové mravní váhy, že by snad trvání smlouvy ohrožovalo blaho státu neb církve, čemuž dle povahy konkordátů nikdy není a nebude.

Mravní idej dodalo by se více váhy a úcty, kdyby zrušení smlouvy předcházela řádná výpověď. Vrhá to divné světlo na celé mezinárodní právo, pakli předpisy jeho vloženy jsou do rukou fysicky mocnějšího a zachovávaní jejich nejistým se činí, vrhá to temný stín na diplomatickou courtoisii, neberoucí ohledu na druhého kontrahenta, jenž důvěřuje opravdové vůli strany spoluse smlouvající, věrně zachovává ustanovení smlouvy, jíž tato vázati se nechce.

§ 16. Papež a spory mezinárodní.

(Právo války.)

Zdá se, jakoby za nynějších poměrů o tomto odřadu se mělo pomlčeti. Počínaje r. 1871 nemá papež žádné říše, žádného panství, válka mezi papežem a souverainem světským za daných poměrů jest naprosto vyloučena. Jsou však mimo válku spory mezinárodní, které se pro sebe vyřizují a které nevyřizeny zůstavše bývají příčinou a předchůdci války. Válka jest tedy poslední stadium jednání o sporu dříve vypuknuvším.

Spor (konflikt) možným jest mezi papežskou stolicí a vládou světskou. Spor týkati se může výhradně záležitostí církevních. Jednostranné zrušení konkordátů smluvených, ratifikovaných a vyhlášených, tendence církvi nepřátelská se strany toho kterého státu (vlády) v oboru zákonodárství, správy veřejné, svémocná ingerence státu ve práva církve a spojené s tím překročení hranic pravomoci, urážení náboženských citů a přesvědčení občanů katolických, to a podobné může zavdati a zavdává příčinu ke sporům, k diferencím mezi církví a státem.

Spor ten, nebyv urovnán v prvním počátku při-

znivě, může se stupňovati, přiostrůvati, může nabývati tvářnosti nebezpečné, nepřátelské. Světská moc jest ve výhodě, může sáhnouti k poslednímu, nejkrajnějšímu prostředku, zůstane-li vyjednávání bezvýsledným. Papež může nejvýše užiti zbraní církevních (censur: exkomunikací, interdiktů); zbraně ty nemusí míti kýženého výsledku, stát je může ignorovati, nezáleží-li mu na dobré shodě s církví. K prostředkům uvedeným dochází v novější době velice zřídka. Papež, chráně práva církve, podává veřejně a slavnostně ohrazení, protestuje proti každému zkracování církevní neodvislosti a svobody, žaluje na nešetření práv apoštolské stolice a p.

Protesty podobné činí papež v tajné konsistoři ve formě allokuce k přítomným kardinálům.

Papež nařizuje vyslanci svému, by podal námitky (představení) u státu s papežskou stolicí v rozporu se nalézajícího, by doručil souverainu ohrazení papežovo. I tyto kroky mohou zůstatí bez pozitivního výsledku.

Setrvá-li stát na negativním stanovisku svém, má to v zápětí přerušení diplomatického zastoupení, případně ukončení všeho styku. Vleče-li se spor dále a vždy ostřeji, dojde-li, bychom se tak vyslovili, k úplné anarchii na poli práva mezinárodního, povstává tak zv. kulturní boj ku škodě státu i církve. Kulturní boje ukončeny všude smírným dohodnutím, uzavřením konkordátů.

Jakkoliv jest papež zbaven veškeré moci světské a zatlačen na území a pravomoc čistě církevní, není přece duchovní moc jeho bez blahodárného vlivu na spory světských souverainů, na válku, její vedení a zakončení její mírem.

Války se vedly v šedé dávnověkosti, »temný« středověk je znal, »osvícený« nový věk bez nich býti nemůže. Jaké bývají pohnutky k válce? O tom těžko se vysloviti. Dle pohnutek dělí se války na útočné a obranné (offensivní — defensivní), spravedlivé a nespravedlivé. Těžko udati hraniční čáru mezi jednotlivými druhy válek. Církev determinuje spravedlivou válku takto: »lustum est bellum, quod ex edicto ge-

ritur de rebus repetendis aut propulsandorum hostium causa.» (C. 1. C. XXIII. qu. 2.)

Co jest válka? Řekli bychom dle dějinného způsobu válčení: Válka jest vlastně domáhání se skutečného aneb domnělého nároku právního aneb hájení tohoto nároku prostředky násilnými. Musíme podotknouti hned, že jest to posledním prostředkem k dosažení cíle (právního nároku). V zájmu humanity a lidského blaha bylo by si přáti, aby k tomuto poslednímu prostředku sáhalo se co nejřidčeji, aby mezinárodní spory luštily se cestou přátelskou a mírnou, smlouvou, zvanou kompromisem, kterým sporné otázky se vznesou na rozhodčí soud a jehož rozsudku by sporné strany se podrobily. Nejlépe by se zamlouvalo, zříditi mezinárodní stálý tribunál, jenž by soudil o všech sporech států.

Dle dosavadního stavu věci mohou býti arbitři (rozhodčími) souveraini aneb kollegia soudců. I v těchto kollegiích mohou zasedati mocnáři, ovšem neutrální, obapolné důvěry požívající.

Tážeme se, kdo více vzbuzuje důvěry, kdo více záruky může poskytnouti v řešení sporných otázek v mezinárodním právu, než otec křesťanských knížat, římský papež? Jakožto kníže míru a pokoje *πατριάρχης* touží po všeobecném míru, a proniknut myšlenkou po vespolečné jednotě jako ochránce svornosti, netouží po ničem tak, jako po utvrzení shody a lásky mezi panovníky a národy, veden jsa jako náměstek věčného soudce ideou křesťanské spravedlnosti, jakožto nejvyšší ethickou pohnutkou k upravení hranic mezi právem a křivdou, povolán Prozřetelností božskou k vázání aneb k rozvázání všeho, což by se jeho výroku svěřilo, jeví se nám vznešená a ideální osoba papežova jako vtělená nositelka a hlasatelka všeobecného pokoje a dle našeho skromného úsudku zdá se býti nejvhodnějším a nej povolanejším orgánem k úřadu rozhodčího v mezinárodním právu. Papeži, po boku stojíce, pomáhali by milovaní synové, světští souveraini, národům svým po právu soudící, řešiti spory a zápletky mezinárodní, by vyhnulo se poslednímu prostředku — válce.

A zajisté podali papežové nevyvratitelné důkazy o možnosti způsobu smírného narovnání. Právě dějiny nynějšího velikého papeže uvádějí hladké rozřešení sporu o Karolinské ostrovy r. 1885.

Panující papež Lev XIII. ukázal se světu jako místrný soudce, spravedlivý a objektivní rozhodčí, jako důkladný znatel právních mezinárodních norem, jako hluboký myslitel, a což hlavního jest: jako starostlivý otec, jemuž jde nejen o právo a spravedlnost, nýbrž i o mír, shodu a svornost svých milovaných synů. Svůj výrok vynesl též k obapolné spokojenosti spor-
ných států, které se mu ochotně i podrobily.

I jest nám nepochopitelná a žasneme nad událostí, jak mohl tento, nade vše nízké a nicotné povznesený, duchovní vladař býti vyloučen z mírové konference haagské! Zástupcové vlád sestavili tu sice objemný eleborát o smírném řízení při vypuknutí mezinárodních zápletek a sporův, o řešení různosti mínění a odklizení vzájemného nedorozumění, přijali a protokolovali návrh o rozhodčím soudu, podepsali usnesení v zastoupení svých vlád, co zatím zplnomocnitelé doma k válce se chystali a zbrojili, ano za auspicií smírného vyjednávání válku vedli. Mravní idea, chránící smlouvy a práva, objevila se na pozemském horizontě jako hvězda, světle zazářivší a na diváka vlídně pohlížející, než jen na okamžik, by za krátko sjela po obloze dolů a v nedozírné dáli zmizela, zanechávajíc nemilé zklamání obdivu a naděje, nejsouc leč šálící vidinou, bludičkou. Zůstane i nadále v platnosti staré pravidlo: *Si vis pacem, para bellum*.

Byť i papežové, jsouce v přítomné době výhradně odkázáni na obor své církevní pravomoci, nemohli sáhnouti k tomuto poslednímu prostředku při řešení mezinárodních sporů, k válce, zůstanou přece vždy důležitými činiteli. Jejich předpisy o válčení zůstanou pro vždy platnými normami v právu války, zvláště ony, které mají za svůj obsah ideu pravé lidskosti.

Srovnejme jen zásady, vytknuté papežskou stolicí v zákoně *de sagittariis*, uvažme příkaz této stolice, daný všem evropským panovníkům o nakládání s nepřitelem v poli a v zajetí, zákaz všeho barbarství, po-

msty, brutálního válčení a bezcitnosti, (Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi et si quae similia haec sunt, quae in bellis jure culpantur. C. 4. C. 23. qu. 1.) a uvidíme hned otcovskou péči papežův o lidstvo v dobách nejvážnějších, v ryku válečném, v třeskotu zbraní a úpění umírajících na bojišti.

Papežové zjednávali a zjednali svým vlivem a slovem platnosti zásadě proportionalit v ohledu na způsob válčení. Jest to zásada co největšího možného šetření všeho, čeho se ušetřiti dá, bez nebezpečí v dosažení účelu války, čili šetření jistých zájmů.

Papežové zakazovali prodej křesťanských vojnů, nalézajících se ve válečném zajetí, za otroky (Alexander III. na sněmu lateránském III.), upravovali válčení právními předpisy, které moderní mezinárodní právo za své přijalo. Papežská stolice přistoupila ku konvenci ženevské, mající za účel zlepšení osudu raněných vojnů, jsouc vedena a prodchnuta přáním, mírniti útrapy, s válkou nerozlučně spojené, a odstraniti bezpotřebné tvrdosti. Papež přistoupil k této konvenci ne jako světský panovník, nýbrž jako hlava církve. Vše, co právo války lidského, jemného, cituplného, krásného a šlechetného obsahuje, vzalo svůj původ z předpisů, slov a vlivu papežů církve katolické, jest původu katolického. Může tedy právo války jako speciální část mezinárodního práva, počítati s papežskou stolicí pro dobu přítomnou i budoucí, odezíraje od možnosti znovuzřízení papežského státu, jako s ní počítati musí pro praeterito.

Roztřídili jsme tuto studii zúmyslně dle obojí fase papežství, dle církevní moci a zároveň dle světské moci, pojednávajíce v předešlých statích výlučně o papeži souverainu, na základě jeho postavení, jakožto hlavy církve. Postavení papeže jako souveraina v tomto smyslu nelze bráti nikterak v pochybnost, jestli upraveno zákonem, byť ten zákon (mezinárodní právo) nebyl kodifikován; kodifikovaný zákon nemá větší váhy a platnosti než obyčej, jsouce oba rovnocennými právními prameny. Papežové vždy i jako vládci katolické

církve jednali v přesvědčení, že k jednání tomu jsou oprávněnými a povolányi a žádný světský souverain (vladař, stát) neodporoval jednání papežů, pokud se týká aspoň jejich kompetence. Váha papežského vlivu bez panství světského nezmenšila se novějšími událostmi, papež nebyl pokořen, nebyl přemožen, on ustoupil ze šlechtných motivů násilí a přesile, zůstav nadále hlavou církve katolické a tím i souverainem dle práva. Není pochybnosti o tom, že světské panství papežské koruně většího lesku přidalo a že tato koruna světským diadémem učiněna slavnější a mocnější. Dále není pochybnosti, že světské panství uvedlo apoštolskou stolicí do řad světských souverainův a jí v zahraniční politice učinilo primogeniturní mocností a normujícím regulátorem vzájemných styků jednotlivých státův a mezinárodního obcování. Papežům dostalo se světského panství darováním a přichází v dějinách pod jménem patrimonium sv. Petra.

§ 17. Papež jako světský panovník.

(Patrimonium sv. Petra.)

Nesprávným jest tvrzení všech téměř historikův a právníků, jakoby byli papežové teprve roku 755 světskou říší obdařeni bývali.

První darování událo se již r. 330 císařem Konstantinem Velikým, který přeložil svůj trůn do Konstantinopole a papeži ponechal vládu nad Římem. To byl původ a základ světského panství papežského. Události let následujících zavdaly příčinu a podnět k rozšíření tohoto panství. Papežové, v Římě residující, zachránili opětně Řím před úplným zbořením a snad i před vyvrácením z kořene. Svou osobní intervencí (Lev Veliký) pohnuli Attilu a Gensericha, že věčné město bylo zkázy ušetřeno, přemluvili krále Longobardů k slitování se nad městem (Řehoř Veliký), donutili a obměkčili srdce Luitprandovo, že dobrovolně ustal od obléhání (Zachariáš), a jeho nástupce, že zřeknuv se veškeré vlády, zaměnil purpurový plášť za obyčejné řeholní roucho (král Rachis). Zvláště ob-

tížným bylo postavení papeže Štěpána III. Za panování jeho podmanil si Aistulf, král Longobardů, téměř celou Itálii až na Řím, kladoucí poslední odpor. Než i této metropoli dáno ultimatum: buď, že se vzdá aneb bude zničeno. Osobní papežova intervence zůstala bezvýslednou; východořímský císař Konstantin V. (Kopronymus) ukázal se býti příliš slabým, než aby přispěl ku pomoci. I zavolal papež franckého krále Pipina na pomoc, jenž, překročiv Alpy, porazil Aistulfa, vtrhl do Říma jako vítěz, kdež byl na římského krále pomazán. Po druhém vítězství (755) odňal Pipin Aistulfovi jeho území, daroval je Petrovi a jeho nástupcům na papežském stolci v držení pro věčné časy. Držení to za nástupce Pipinova (Karla Velikého) ještě rozšířeno. Ne diplomatickou sofistickou, aniž politickými úskoky, méně ještě železem a krví dostali se papežové ve vládu rozsáhlých domén, nýbrž jedině dobrovolným postoupením, to jest právu římskému již známým způsobem darování (donatio) a to na věčné časy.

Až k roku 775 nemá apoštolská stolice mimo město Řím žádného pozemského panství, papežové byli pouze nejvyšší hlavou království nebeského zde na zemi (církvě), a přece znatelným již jest vliv jejich hierarchické moci i naproti pohanským knížatům. Před velebnou postavou papeže kmeta sklání mladý král svou šlji, na papežovo slovo zřiká se mocný král trůnu a zaměňuje královské komnaty za klášterní cellu.

Papežové residují v Římě a když pochován poslední císař v rodinné hrobce, ohlížejí se zraky Římanů po nástupci sv. Petra, v tomto vidí faktickou vrchní hlavu římského území.

Proces vývoje papežské moci připravoval se s klesáním a rozpadáváním se mocné druhy říše římské, jejíž vládcové, jiné účely a cíle na zřeteli majíce, bezmocnými se osvědčili v udržení a zachování veleříše světové před zkázou a zánikem.

S klesáním moci římských Caesarů roste vliv duchovní moci papežské; ta okolnost vzbuzovala v lidu nezvratné přesvědčení, že Řím jen pod ochranou a protektorátem papežů dále trvati může. Přesvědčení

to stalo se během času přesvědčením všeobecným, právním, papež byl považován za světského vládce.

Tvrdí-li někteří právníci, že byli papežové až do polovice osmého století poddanými římských císařů, není tomu tak ani se stanoviska historického ani právního. Papežové nebyli nikdy ani vasally, ani poddanými císařův, ani kteréhokoliv souveraina světského, jsouce samostatnými, nezávislými hlavami, jsouce dle pojmu práva církevního a mezinárodního souverainy, byť i ne každý papež byl patřičným způsobem práva souverainity své hájil a tomuto názoru náležité platnosti zjednával.

Jisto jest, že za prvních dob křesťanství a později po několik století ještě římscí císařové měli a vykonávali určitý vliv při volbách papežů; nelze však nikterak z té okolnosti vyvozovati theorii závislosti papežské stolice na trůně císařském, její podrízené postavení a docela snad překerní moc primátu římského.

Císař Honorius ustanovil pro případ, že by byli zvoleni 2 papežové, který z nich má býti legitimním veleknězem. Král Odoaker dekretoval zákon, že žádný nemůže býti zvolen papežem bez vědomí a vůle italských králů; po vypuzení Ostrogotů z Italie přijali též řečtí císařové tento zákon. Církev nedala těm zákonům nikdy své sankce, jsouc však dosud málo mocnou, trpěla zasahování světské moci ve sféru církevní kompetence. V IX. století propůjčili papežové římským císařům právo, intervenovati svými vyslanci při volbách papežů. Tomuto stavu, svobodu církve podkopávajícímu a vážnost primátu snižujícímu, učinil konec papež Mikuláš II., pověřiv právem volby papeže výlučně kollegium kardinálské (1059). Dřívější práva, císařům propůjčená měla i nadále zůstati v platnosti, pokud byla udělena ve formě osobní výsady *»illis (imperatoribus), qui ab apostolica sede personaliter hoc jus impetra-verint.«* C. 1. D. 23. § 4. Poměr byl vlastně nyní opačným: Císařové mohli sobě osvojovati jakési právo (intervence, approbace), když se vykážali, že práva toho se jim dostalo jako osobní privileje.

Geffcken odvolává se na případ císaře Oty I.,

jenž svrhl papeže Jana XII. a na stolec apoštolský posadil Lva VIII. Poslední prý vydal r. 963 tuto konstituci: Nos Leo, servus servorum, cum toto clero ac romano populo constituimus et confirmamus et corroboramus et per nostram apostolicam auctoritatem concedimus atque largimur domino Othoni primo, regi Teutonicorum ejusque successoribus hujus regni Italiae in perpetuum facultatem eligendi successorem atque summae sedis apostolicae Pontificem ordinandi . . . et ut nemo deinceps cujusque dignitatis vel religiositatis eligendi vel patricium vel Pontificem summae sedis apostolicae . . . habeat facultatem absque consensu ipsius imperatoris. Si quis contra hanc regulam et apostolicam . . . etc. C. 23. D. 63 (de electione Romani Pontificis).

Geffcken přehlíží: 1. odpor tohoto ustanovení (jednou se dává císařům moc voliti papeže, po druhé se praví, že bez jeho souhlasu nikdo nemůže býti papežem zvolen) a 2. slova Gratiána: »De fide ejus pariter non convenit inter historiographos.« Ibidem.

Vždyť měl v oněch dobách i římský lid veliký vliv a jisté právo, spolupůsobiti při volbě papeže a přece nenapadlo a nenapadne nikomu tvrditi, že by byli papežové až k tomu aneb onomu století bývali poddanými římského lidu. Konečně bralo i římské duchovenstvo právní účast a mělo závažné slovo při volbách papežův, a přece se dosud nikdo neodvážil tvrditi, že by byli papežové pro tuto okolnost dostali se v područí svého kléru, byli se na něm stali závislými a následkem toho bezmocnými.

Naopak! Papežové považováni vždy v katolické církvi za repraesentanty nejvyšší moci hierarchické, za souverainy duchovní i světské a to v dobách, kdy mimo Řím žádného panství neměli.

Máme toho doklady, že papežové vždy jsouce sobě moci své, svého úřadu a postavení vědomi, snahy císařů na patřičnou míru uváděli, do mezí pravomoci světské zatlačovali a všemu se opírali, co by mohlo i jen zdánlivě vážnost římského primátu poškozovati.

Srovnej konstituci papeže Štěpána IV. (768—772) u Gratiána: C. 28. D. 63.: Quia sancta Romana ec-

clesia . . . a pluribus patitur violentias Pontifice obeunte, quia absque imperiali notitia Pontificis fit consecratio . . . volumus, ut quum instituendus est Pontifex, convenientibus episcopis et universo clero eligatur praesente senatu et populo, qui ordinandus est et sic ab omnibus electus praesentibus legatis imperialibus consecratur, nullusque sine periculo sui iuramenta vel promissiones aliquas nova adinventione audeat extorquere, nisi quae antiqua exigit consuetudo, ne vel ecclesia scandalizetur et imperialis honorificentia minuat. Srovnávej i ustanovení c. 30. D. 63., c. 29. D. 63., c. 31., 32., 33. D. 63.

Ohledně konstituce, výše vzpomenuté, Lva VIII. z r. 963 sluší ještě dodati: Císař Ota I. sesadil Jana XII., ačkoliv byl témuž dne 21. ledna 962 slavnostně přísahal, že chrániti chce vezdy papeže v jeho právech a hájiti církevní stát v jeho celistvosti.

Dejme tomu, že byl Lev VIII. legitimním papežem (per inconcessum) a že dotyčná konstituce jím vydána byla a za pravou lze se považovati, má tato konstituce jakýsi vliv na mocenské postavení papežovo?

Popíráme. Dotyčné ustanovení vztahuje se výlučně na volbu papežů, nedotýkajíc se nikterak souverainní moci primátu, nemůže učiniti samostatnost hlavy církve illusorní, aniž způsobiti závislost a podrízenost papežů pod vládu císařovu.

Volba papeže nedotýká se jeho napotomní nezávislosti. Můžeme tu užiti analogie z dějin pozdějších římských císařů v říši německé.

Voličové knížata (die Kurfürsten) pozdvihovali svými hlasy kandidáty na trůn německý a tím i na hodnost císařskou. Bez jich vůle a vědomí nestal se nikdo římským císařem, tehda již, kdy zvolenec netáhl ke korunovaci do Říma, tím méně za časů dřívějších, kdy papežové německé krále na císaře pomazávali a vsazením císařské koruny za vládce bývalé římské říše prohlašovali. A přece nepochybuje podnes nikdo, že knížata-voliči byla vždy v jakémsi svazku právní odvislosti od císaře a nikoliv naopak. Vláda Lva VIII. netrvala dlouho; jakmile odtáhl Ota z Říma, dosazen

Jan XII. opět na trůn papežský a nebylo ani třeba rušiti konstituce předchůdcovy, pozbyvši jure postliminii beztak vši platnosti. To uznal konečně sám císař Ota při druhém pokusu svém dopomoci Lvu VIII. k moci a obmezil se při volbě Jana XIII. pouze na intervenci skrze své legáty.

Ani případy, kdy papežové odevzdávali císařům prapory a klíče města Říma, jim přísahu věrnosti skládali a se poddanými jich prohlašovali, nedokazuje nijak závislost papežské stolice na moci světské. Dějiny vypravují o Lvu III., že tak učinil naproti Karlu Velikému, ale historicky jest též dokázáno, že týž Karel Veliký veškeré občany římské říše, počínajíc třináctým rokem, ke složení přísahy věrnosti zavázal a sice každému nástupci na trůně císařském s výhradou přísahy věrnosti, složené vládci svému, papeži. Jednotlivý čin nedokazuje ničeho; má-li v oboru mezinárodního práva vyvíjeti se zákon (obyčejový), pak těch činů stejných aneb podobných musí býti více, při tom musí býti opinio tenax, přesvědčení, že jednající byl k tomu jednání oprávněn a povolán, že jeho jednání odpovídá právnímu přesvědčení osob třetích, že tyto osoby považují čin jednajícího za právně platný, že mu neodporují, nýbrž se mu podvolují. Jednotlivý čin nedokazuje ještě žádný právní moment, zůstává činem, faktem, netvoříc práva, jak případně dí Gronovius: »Haec omnia facti sunt, non juris.« (U Grotia 2. 9. 11., poznámka 74.)

Právo voliti vladaře nedotýká se vladařských práv, jich nezmenšuje, neseslabuje aniž v pochybnost uvádí. To, co platí o římských císařích, platí ještě větší měrou o škodlivém vlivu toskánských markrabat, o pletichách Theodory a Marozzie, což nám dlužno, bohužel, konstatovati, kteréž případy mohly vážnost a úctu, nikoliv též moc a postavení papežských vládcův oslabiti aneb podkopati. Ano, právě tyto případy jsou nezvratným důkazem, pravdou a svědectvím toho, co jsme již uvedli. Že jisté rodiny římských aneb italských patriciů hleděly papežský trůn obsazovati svými familiáry, by rodinám svým získali a zabezpečili více vlivu a moci a rodinnému erbu více

lesku a slávy, dokazuje, jakou moc v církvi a na venek papežská stolice v sobě soustřeďovala. Vyvozovati z oněch událostí jiné, než tyto důsledky a ze třenic a sporů oněch sestavovati důvody o malomoci aneb bezmoci papežů, znamená býti neupřímným posuzovatelem a pravdu přehlížeti.

§ 18. Zajetí babylonské (1305—1377).

Bylo pro církev žalostnou epochou, obmezovalo svobodu a samostatnost papežskou ne tak na venek jako ve správě církevní. Soverainity papežské se nedotýkalo. I v Avignoně nalézali se papežové ve vlastním území (viz o exterritorialitě), řídili odtud svoji církev, udržovali styky s mocnáři světskými, hájili neodvislost svou cestou diplomatickou, pokud bylo možno, hleděli setřásti okovy je vížící a svrhnouti jho, spínající a tížící veškeru církev a zachovati vážnost svého postavení. Zraky veškerého křesťanstva pohlížely k papežům avignonským jako soverainům a nikdo nepochyboval, že jsou pravými nástupci sv. Petra. Nebylo to slabostí, jak se uvádí, že papežové k mnohému svolili, volíce menší zlo k uvarování a zamezení většího, nebyly to přehmaty, když papežové v největší tísní jsouce, sahalí k nejkrajnějším prostředkům, k censurám (exkomunikacím), nebylo to žádným zneužíváním moci duchovní, bránili-li papežové nezadatelná práva církve Kristovy a práva římského primátu; co se stalo, stalo se v naléhavé nutnosti, když všechny mírumilovné prostředky a zbraně selhaly a neúčinkovaly. Papežové nepozbyli zajetím práv soverainity, jako vůbec zajetí na právní postavení soverainovo žádného vlivu nemá. Tak učí theorie mezinárodního práva. Dle církevního práva zůstává papež hlavou církve, ať jest kdekoliv. Ubi Petrus, ibi ecclesia. Doba avignonského zajetí podala toho nejlepší důkaz.

§ 19. Protestantismus.

Zaset byl semenem odboje, šířil se laxností nauky a mravův a udržuje se pouze nenávisť proti Římu a katolictví. Luther chtěl učiniti přítrž všelikým nešvarům a zlořádům — hlásáním anarchie. Vymítal ďábla Belzebubem.

Všeliká autorita jím odstraněna a soustředěna na bibli, zároveň dána vyznavačům nejširší svoboda při výkladu Písma. Dílo Lutherovo vedeno bylo záští, proto ten odpor v učení, ty protivy názorů, ta nestálost a nejistota jeho zásad a náhledův, ukvapenost v jednání a posuzování, nedůslednost počínání jeho, jež nevedlo ani v negaci k důslednému úsudku a spíše ovládáno bylo jakýmisi hysterickými záchvaty.

Zuří proti církvi, odvolává se však a Papa male informato ad melius informandum (1518), uznává výslovně autoritu papežství v církvi, by obratem nad papeže postavil sněm církevní, dnes ve vší pokoře slibuje respektovati hlas primátu, by zítra slovo bible prohlásil za výlučný pramen církevní autority. Dnes přijímá neomylnost papežovu ve věcech víry a mravů, by za krátko prohlásil bibli za zdroj vší neomylnosti, papeže uznává za náměstka Kristova, by jej hned jako Antikrista i s jeho bullou poslal ke všem čertům.

Rozháranost poměrů vedla nutně k reorganizaci církve, provedené na sněmu Tridentuském, jehož dekréty prohlášeny ve všech zemích, vyjímaje Francii, kde ze strachu před Hugenotty se toto zúmyslně opomenulo. Revoluční duch luteránského učení vedl důsledně k třicetileté válce, zakončené vestfálským mírem. Mezitím připravovaly se události, věštící obrat nepříznivý pro světské panství papežů.

§ 20. Konec papežského panství.

Počátek učinila francouzská revoluce. Napoleon, vtrhnuv do Italie, prohlásil Řím za hlavní italské město, zajal papeže, posmívaje se jeho exkomunikaci. Ani tu neutrpěla souverainita papežská újmy, Napo-

leon sám vyjednává posléze s papežem internovaným, uznává ho za hlavu církve. Vítězný vůz nepřemožitelného vládce, opojeného tolika výsledky na poli válečném, zajel konečně do bařin ruských, hvězda hrdého vojevůdce počala blednouti a to, co sám Pioví VII. připravil, uchystala nenasytnému dobyvateli mstící Nemesis na ostrovech Elbě a Heleně. Pius slaví vjezd do Říma, uváže se v panství své, by on a jeho nástupcové očekávali zakončení dramatu a uskutečnění plánu, systematicky prováděného ke zničení veškeré světské vlády stolice apoštolské. Bitvy u Castelfidarda a Ankony, obsazení obou Sicilií Garribaldiny, proklamace Viktora Emanuele za krále spojené Itálie (17. března 1861), okkupace Říma (20. září 1870) byly jednotlivými etappami, již dlouho chystanými. Viktor Emanuel vkročil do královských komnat Quirinálu, Itálie byla spojena a metropole bývalých vládců učiněna centrálou Apenninského poloostrova. O papeže nestaral se nikdo a nikdo by se byl i nadále oň nestaral, kdyby jisté ohledy nebyly nutkaly k zastření tak smutného obrazu.

Vidělo se, že ono domněle pokořené, seslabené, ba vši světské moci zbavené papežství zůstalo i nadále duchovní velmocí, vládnoucí nad miliony duší, i doznáno, že tuto mravní velmoc nelze zničiti, že není možno papeže jako hlavu církve sesaditi. Pomýšlení, že poslední události nemohou zůstat křesťanskému světu lhostejnými, ba že bolestí a snad odpořem srdce katolíků se naplní, pomýšlení, že italský stát bude nucen vstoupiti v mezinárodní styky i s křesťanskými státy a souverainy, jimž nemůže býti neznámo, že náměstek Kristův žádných garancí k vykonávání primátního úřadu nemá, že volnost a nezávislost jeho není zaručena, ba že se pochybnou stává — tyto ohledy vedly italskou vládu aspoň k zdánlivému překlenutí propasti, zející mezi papežem a státem. Na vyrovnání nemohlo se pomýšleti a také se nepomýšlelo. Papež nemohl od italské vlády přijmouti žádných ústupkův a výhod, by dal odebrání světského panství svou sankci a přenechal dědictví sv. Petra Itálii.

Patrimonium toto bylo darováním, donatio pia, zaručeno byvši sv. Petru a jeho nástupcům pro věčné časy. Papežové byli repraesentanty a uživateli jeho, měli právo k užívání, ale neměli práva k podstatě (substanci) jeho, ta byla zavázána sv. Petru. Papežové neměli práva patrimonium zciziti, zaměnití, oni měli povinnost substanci jeho šetřiti a případně rozmnožovati. Tato právní vlastnost papežského panství byla italské vládě známou a nechtějíc se odhodlati k úplné restituci, umínila si zabránit Říma a patrimonia zahálití rouškou zákonných předpisů, jimiž se měl papeži dáti jakýsi aequivaleut, náhrada a faktický stav, způsobený okkupací, uvéstí v právní stav uspořádáním poměrů cestou zákonodárnou. Že italská vláda měla na mysli jen vlastní prospěch, prospěch státu, lehce si domyslíme. Upravení zmíněné otázky stalo se zákonem, zvaným garančním, ze dne 13. května 1871.

§ 21. Garanční zákon.

Má následující ustanovení:

Čl. 1. Osoba papežova jest svatou a nedotknutelnou.

Čl. 2. Útok na osobu papeže a ponoukání k takovému útoku tresce se jako útok aneb ponoukání k útoku na osobu královu. Urážky a veřejná pohanění, spáchaná bezprostředně na osobě papežově řečmi, skutky aneb prostředky, jmenovanými v článku I. tiskového zákona, trestají se dle článku 19. téhož zákona. Tyto zločiny stíhají se veřejně a náležejí k příslušnosti porotních soudů. Přetřásání (la discussione) náboženských otázek jest úplně svobodno.

Čl. 3. Italská vláda zaručuje papeži na území království souverainní pocty, ponechávajíc v platnosti čestná práva, jemu katolickými souverainy doznaná. Papež má toho vůli (facoltà) držeti pro svou osobu a k střežení paláců dosavadní počet stráží, bez újmy povinností naproti zákonům, říše tyto stanovícím.

Čl. 4. Pro svatou Stolicí vyplácí se roční dotace 3,225.000 lir.

Tím obnosem, jakož i částmi jmění, zapsaného v římském rozpočtu pod položkou: »svaté, apoštolské paláce, svaté kollegium, církevní kongregace, státní sekretariát a diplomatické úřady« má býti postaráno o výživu papeže, o rozličné církevní potřeby svaté Stolice o řádné a mimořádné výdaje, o stráž apoštolských palácův a jejich příslušenství, o platy a výslužné strážcův a zřízencův, v předcházejícím článku uvedených, při papežském dvoře, o ostatní výdaje, o řádné vydržování a střežení dotyčných museí a biblioték a o platy a výslužné těch, jimž ten úkol svěřen.

Ta dotace zapsána budiž do veliké dlužní státní knihy ve formě stálé a nezcizitelné renty na jméno svaté Stolice; i při uprázdnění této Stolice (vacanza) vyplácí se, aby bylo zatím postaráno o potřeby římské církve.

Tato dotace osvobozena jest od každého poplatku a daně, jak státní, obecní, tak i provinciální a nemůže býti ani v tom případě zmenšena, kdyby převzala italská vláda úhrady na musea a knihovnu.

Čl. 5. Papež užívá na dále i přes vyměřenou dotaci apoštolských palácův ve Vatikáně a Lateráně, se všemi obydlími, zahradami a vším příslušenstvím, rovněž i letohrádku na Castel Gandolfu, se všemi, k němu přináležejícími součástmi.

Uvedené paláce, villa a příslušenství, jakož zvláště musea, knihovna, sbírky umělecké a archaeologické jsou nezcizitelnými, prosty poplatkův a daní a vyňaty z důvodů veřejného dobra z expropriace.

Čl. 6. Při uprázdnění papežského stolce nesmí žádná soudní aneb politická autorita obmezovati osobní svobodu kardinálů z příčin jakýchkoli. Vláda pečuje, by shromáždění konkláve a všeobecné sněmy nebyly rušeny žádným způsobem násilí.

Čl. 7. Žádný úředník státní autority a žádný zřízenec veřejné moci nesmí u vykonávání úřední pravomoci své vniknouti do palácův aneb tam, kde papež obyčejně sídlí, aneb jen i dočasně se zdržuje, ani do místností, kde konkláve shromážděno aneb všeobecný

sněm zasedá, leč s dovolením papeže, konkláve aneb sněmu.

Čl. 8. Zakázáno každé vyhledávání, prohledávání aneb zabavení listin, aktů, knih a seznamů v papežských úřadech, kongregacích, pokud se vztahují na obor čistě církevní.

Čl. 9. Papež jest úplně svobodným při konání všech funkcí svého duchovního úřadu, při vyhlásování všech aktů tohoto úřadu na dveřích basilik a římských chrámů.

Čl. 10. Duchovní, mající v Římě mocí svého úřadu účast při vydávání aktů svaté Stolice, nejsou v ohledu tom podrobena žádnému obtěžování, prohledávání aneb posuzování státnímu. Každý cizinec, pověřený církevním úřadem v Římě, má nárok na garancie, jichž italští občané dle zákonů říše požívají.

Čl. 11. Vyslanci cizích mocností u svaté Stolice požívají v království všech výsad a immunity, přináležejících zástupcům diplomatickým dle práva mezinárodního. Urážky jejich trestají se právě tak, jako urážky vyslanců, pověřených u vlády italské. Vyslancům Jeho Svatosti u cizích mocností zajišťují se všechny praerogativy a immunity v království, jaké přísluší státním diplomatům dle obyčeje na cestě, pobytu a při návratu.

Čl. 12. Papež může si dopisovati volně s biskupy a celým katolickým světem, aniž by italská vláda směla se v to míchati. K tomu účelu má právo, držeti si dle své vůle ve Vatikáně aneb jiných residencích vlastní poštovní a telegrafický úřad i se zřízenci. Papežský poštovní úřad může zasílati cizím poštám přímo zásilky aneb dopisy své svěřiti poštovním úřadům italským. V obojím případě jest zasílání depeší a listův, opatřených pečeti papežskou, prosto všech poplatkův a dávek v italském království. Papežští kurýrové jsou v království postaveni na roveň kurýrům cizích mocností. Papežský telegraf spojí se na státní útraty s telegrafickou sítí v království.

Telegramy papežských úřadů, pokud jsou jako takové označeny, přijímají se a odesílají se s toutéž vý-

sadou jako telegramy státní, beze všech poplatků v království.

Těchže výhod požívají telegramy papeže aneb z rozkazu téhož pečeti svaté Stolice označené telegramy, jsouce odevzdány některému telegrafnímu úřadu v království.

Telegramy, papeži přímo zaslané, jsou prosty poplatků, vybíraných od adresáta.

Čl. 13. Semináře, akademie, kollegia a jiné katolické ústavy k výchově a vzdělání duchovních v městě Římě a v předměstích jsou i nadále podřízeny svaté Stolicí, beze všeho vměšování královských školních úřadů.

Poměr státu k církvi.

Čl. 14. Zrušena jsou zvláštní obmezení práva shromažďovacího katolického duchovenstva.

Čl. 15. Vláda zřiká se práva na apoštolskou legaci v Sicilii a pro celé království práva jmenování pro vyšší úřady církevní, jakož i navrhování pro tyto.

Biskupové nebudou nuceni skládati přísahu králi.

Vyšší i nižší obročí církevní mohou býti zadávána jen občanům státním v Itálii, vyjímaje v městě Římě a předměstích.

V obsazování královského patronátního benefícia nemění se ničeho.

Čl. 16. Odstraněno jest »exequatur« a královské »placet« a každá jiná forma vládního souhlasu při uveřejňování a provádění aktů církevní autority.

Podřízeny zůstanou tudíž, dokud nebude jiného zákonem vyhrazeným v čl. 18. ustanoveno, »exequatur« a královskému »placet« ještě záležitosti, církevní autority se týkající, nakládání s církevním jměním, příjmy vyšších a menších beneficií, vyjma oněch v městě Římě a předměstích.

V platnosti zůstávají předpisy občanských zákonů o zakládání a podmínkách trvání církevních ústavův a zcizování jejich jmění.

Čl. 17. Ve věcech duchovních a věcech kázně nepřipouští se ani žaloba ani odvolání proti výnosům

církevní autority ani se těmto nezaručuje uznání nebo výkon donucovací (exekuce).

Rozhodování o soudních účincích takových nebo jiných aktů oné autority přináleží občanským soudům.

Jsou tudíž všechna opatření podobná bezúčinnými, pokud odporují státním zákonům nebo veřejnému pořádku nebo poškozují práva soukromá, a podléhají trestním zákonům, pakli obsahují trestní provinění.

Čl. 18. Novým zákonem pozdějším má býti postaráno v království o pořádek, zachování a správu církevního jmění.

Čl. 19. Všechny dřívější předpisy, jsoucí v odporu s tímto zákonem, pozbývají platnosti ve věcech, přítomným zákonem upravených.

Nařizujeme, by tento zákon, opatřený státní pečeti, přijat byl do úřední sbírky zákonů a nařízení v království italském, prikazující každému, by jej zachovával a o zachovávání tohoto zákona jako státního pečoval.

V Turině, dne 13. května 1871.

Victor Emanuel.

Pius IX. podal ihned své ohražení a protestoval v encyklice ze dne 15. května 1871 proti ustanovením zákona garančního, odmítaje všechny a jednotlivé mu nabízené garancie, vymyšlené pod zámikou, šetřiti práv svobody a svaté moci papežské a v náhradu světského panství nabízené. »Papežství,« dí Pius IX., »jest autoritou božskou, jest vykladatelem iuris divini et naturalis na celém světě, a nesrovnává se to s postavením jeho, přijímati záruky od světské moci a dáti si vnucovat zákony. Práva a výsady dostal papež v osobě sv. Petra přímo od Boha k řízení církve; práva ta vykoupěna jsou božskou krví Ježíše Krista, a papež by se musil na této krvi božské prohřešiti, kdyby měl přijati tato práva, zvláště tak obmezená a zhanobená, jak by se mu zmíněným zákonem ráda nabízela světskými knížaty, nejsoucimi pány, nýbrž syny církve. K protestům těm přidal se i nástupce Pia IX., jenž

opět a opět pozvedá hlasu svého a žaluje na příkoří, Stolicí Apoštolské učiněné.

Dle povahy patrimonía (viz výše) nemůže žádný papež k událostem těm mlčeti; jestli ochráncem patrimonía nezczitelného a nezadatelného, zaručeného svatému Petrovi. Papež nemůže uznati garančního zákona, protože uznání to zavíralo by v sobě mlčky *ratihabici status quo nunc*.

Ustanovení zákona garančního byla opravdu nešťastně volena, články: 1., 2., 3., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. a 13. jsou právnicky zbytečné, články: 4. a 5. jeví tak málo taktu a šetrnosti vůči papeži, že se divíme, jak mohla vláda italská předložití vůbec návrh podobný k uzákonění. Papeži se vyměřuje dotace roční jako svrženému panovníku, kdežto zůstává a zůstane pro vždy hlavou církve.

Články 1.—3. a 6.—13. jsou právnicky zbytečnými; to, co garanční zákon uplatniti chtěl, bylo v platnosti dle práva církevního a mezinárodního, a zákonodárná moc italská měla v záležitosti té jednoduše přijati do trestního zákona ustanovení o trestech na přečiny nebo zločiny proti majestátu papežskému. Církevní právo měniti nemůže žádná světská moc, dle tohoto byl papež vždy posvátným a nedotknutelným, jsa ustanoven Bohem (Církev má primát od Boha. C. 2. D. 22.), maje k řízení úřadu svého a ku správě církve od Boha všechna práva, jichž světská moc dáti nemůže, nejsou k tomu ani oprávněna ani povolána. Právo mezinárodní uznávalo papeže vždy za *souveraina*, a státní zákon jedné říše nemůže na právní zásadě té ničeho měniti. Ustanovuje-li přes to garanční zákon něco, co mezinárodní právo vždy určovalo, pak jsou to ustanovení zbytečná. Mimo to ponechává garanční zákon vládě tolik zadních dvířek a práv (čl. 16. a 17.), ponechává možnost vydání nových zákonů (čl. 18.), že o svobodě papežové, o jeho právech těžko mluvíti lze, méně ještě o nějakých výsadách, výhradách neb imunitách. Papeži zakázáno volně nakládati s knihovnamí, musei a sbírkami uměleckými, zakázáno všeliké zczizování předmětů tam se nalézajících, tak že

marně hledáme v garančním zákoně nějakých garancí pro hlavu církve.

Stopujeme-li dále praktické provádění garančního zákona, pak uznáme oprávněnost stesků a nářků náměstků Kristových. Mocné právo má docházeťi platnosti, vůle zákonodárce, projevená v předpisech zákona, má se prováděťi, ne právo a z vůle mocného činitele proti bezbranným a slabým.

Papeži nepřátelský tisk italský dopouští se proti výslovnému znění článku 2. tolika přehmatů, dovoluje si tolik urážek a výpadů proti posvátné osobě papežově, že to naplniti musí srdce každého rozvážného, katolicky smýšlejícího člověka hnusem a opovržením, zároveň však i lítostí a bolem nad útoky podobnými a úzkostlivou starostí o budoucnost osoby papežovy. Orgány italské vlády jakoby toho všeho neviděly, dávajíce více pozor a majíce více zřetel k tisku katolickému či, jak nyní jest v módě říkati, klerikálnímu. List v Římě vycházející (Journal de Rome) napsal r. 1884 pojednání o dobytí Říma a nazval odebrání panství světského papeži usurpací. Za to byl jak pisatel toho článku, tak i nakladatel pohnán ku trestnímu soudu, odsouzeni byvše každý k žaláři jednoho měsíce a k peněžité pokutě 500 lir. Pojednání vědecké stává se přece jen tehdy trestuhodným, překročí-li meze vědecké kritiky a vědeckého rozboru aneb dopustí-li se urážky státních orgánů, čehož tu nebylo. Urážky proti posvátné osobě papeže, které se mají dle čl. 2. úředně stíhati — trestají se buď zcela mírně nebo se netrestají vůbec.

V živé paměti jsou ještě události noční na 13. července 1881. Vláda italská byla zavčas zpravena o pohřbu zemřelého Pia IX.; kruhy vatikánské uspořádaly pohřeb v noci, bojíce se demonstračí lůzy římské, pošťvané od jistých osobností ku překažení církevních obřadů. Lůza tato přece se dověděla o všem, zosnovala bohopustý plán: zmocniti se rakve a ji hoditi i s mrtvolou papežovou do řeky, překaziti a rozehnatí průvod, posměch si ztropiti z církevních obřadů a tak zneuctiti posvátnou osobu zemřelé hlavy církve. Do rukou policejních orgánů dostalo se celých 6 individuí,

která soudem trestním k nepatrným pokutám byla odsouzena. Dva pachatelé dostali jednoměsíční vězení a 100 lir peněžité pokuty, tři další pouze 6 dnů vězení a 51 liru na penězích. Šestý byl dokonce z obžaloby propuštěn. Súčastnilo pak se veliké množství výtržníků, čekajících na mostě přes Tiberu vedoucím, zpívajících oplzlé písně, pokřikujících za kněžími, průvod pohřební vedoucími, a z tohoto množství zatčeno jen šest, potrestáno pět.

Jest-li osoba papeže dle garančního zákona posvátnou, jest po smrti tím více posvátnou a úctu vzbuzující, a urážka zemřelého souveraina tresce se všude z úřední povinnosti ne vězením, nýbrž žalářem. V Římě se tak nestalo i přes garanční zákon. Trestní soud nevzal ani garanční zákon za podklad vyšetřování a rozsudku, nýbrž ignoruje úplně čl. 2. téhož zákona, soudil dle čl. 183. trestního práva (rušení funkcí náboženství státního).

Namítne nám někdo: za výrok soudu nelze učiniti vládu zodpovědnou; soudci jsou neodvislími, soudíce samostatně dle vlastního uvážení a na rozsudky nemá vláda žádného vlivu.

Nečiníme ani jediným slovem vládu italskou zodpovědnou, chceme ukázati, jak za takových poměrů judikatury italských soudů papež trpěti a strádati musí, ukazujeme na kontrasty této judikatury. Právní pravidlo: *Iura novit curia* se v Itálii pravdivým neosvědčilo. Tam, kde se má trestný skutek stíhati jako zločin proti majestátu (čl. 2. garančního zákona) aneb aspoň jako zločin proti čl. 519. (obsahuje ustanovení o urážce mrtvol a poškození hrobů; výměr trestu jest žalář těžký od 1—5 roků nebo peněžitá pokuta do 500 lir dle těžkosti provinění) nebo vlastně ve spojení s tímto, soud uzná na přestupek proti čl. 183. Ukázalo se pravdou býti, že tam, kde není piety, úcty a vážnosti, nepomáhá ani psaný zákon, k jehož zachovávání třeba mravního impulsu, kde srdce lidské zášť proti všemu katolickému ovládá, tam nechrání věc katolickou žádný zákon, byť se i garančním jmenoval, což papež Pius IX. napřed věděl. Markantně pravdu tu doličuje případ ze dne 4. října 1879, v kterýž den konán židovský

pohřeb. Jakýsi Antonio Parenti dovolil si, stoje u okna ve svém domě, neslušnou a směšnou poznámku. Za to byl trestán peněžitou pokutou 100 lir. Podobné případy opakují se od vyhlášení garančního zákona často. Nazval-li Pius IX. záruky mu nabízené hanobením práv, učinil tak jistě v největším bolu a rozhořčení nad způsobem, jakým záruky ty se mu poskytly a chránily.

Jakých výhod přinesl garanční zákon papežské stolici? Práva souverainity? Té mu ani dáti ani vzíti nemohl dle staré řehole právní: *Nemo dat, quod non habet*. Souverainitu papežovu uznávalo dávno právo církevní a mezinárodní, vídeňský kongres z r. 1815 ji výslovně jako stávající uznal a prohlásil.

Snad lze předpisy čl. 12. nazvati výhodami papeži poskytnutými? Papeži se dopravují korrespondence, balíky, telegramy zdarma, on nemusí (kdyby nechtěl) vydržovati svého úřadu poštovského a telegrafního, to úřady italské dle garančního zákona obstarají a obstarati musí. Výhodou článku 12. uspoří papež nejvýše několik set lir, prospěch, který naproti užitku, jaký má Řím a vláda královská z papežství, na váhu nikterak nepadá. Je to holou kostí, hozenou římskému primátu, je to výhodou, o niž papež nestojí. Vidíme v tom málo taktuplné rozvázání gordického uzlu otázky římské, málo šťastné rozřešení otázky nadmíru palčivé, které přineslo papežství hoře a bol, Itálii málo slávy a prospěchu.

Míni-li někteří právníci, že panství papeži se vzíti musilo, že poddaní státu papežského velice trpěli nedostatkem politických práv pod vládou absolutní hierarchie, že ústavní život a politická práva papežského státu od ztrnutí až ku stagnaci dospěla, pozbývajíce krok za krokem elasticnosti, že úředníci papežští nepřáli žádným novotám, žádnému pokroku, že papežští poddaní, volající po politických právech a konstituci, v papežských žalářích vzdychali, že vláda theokratická stávala se čím dále tím více anachronismem v době, kdy na evropské pevnině zavládati počalo moderní zákonodárství, zkrátka: že rok 1871 nadejiti musil, — pak odpovídáme: Důvody těmito a podobnými lze leda zastříti smutný obraz ten, nikdy však ospravedlniti

aniž omluviti, byť právnická sofistika namáhala se jakkoliv.

Pravda jest, že počínaje rokem 1848, začíná se probouzeti a uplatnovati snaha národů, setřásti jho poddanské, přijíti k účastenství v zákonodárství, domoci se ústavních osobních práv. Než tážeme se : může-li moderní ústava učiniti národy šťastnými, mohou-li politická práva sama o sobě přiněsti lidu touženého blaha a zda ústavy moderní národy učinily spokojenými a šťastnými?

Od r. 1848 uplynulo více než půl století, a ohlédněme se po zemích evropské pevniny, zda národové jsou politicky svobodnými, zda jsou spokojenými a šťastnými! Pohlédneme do samé Italie a porovnejme námitku a poukazování na absolutní vládu papežskou, žaláře papežské, a uvidíme negaci naší otázky. Právní svoboda národů dospěla k faktické dependenci, žaláře papežské zbořeny nebyly, nýbrž převzaty do správy státní, rozmnoženy a zvětšeny, a že jest rozdíl pouze v tom ; Za vlády papežské odsuzování poddaní soudci papežskými do žalářů papežských, za vlády nynější jsou odsuzování soudci královskými do žalářů státem »sekularisovaných« nebo státních.

Si duo faciunt idem, non est idem. Dříve revoltovali papežští poddaní, volajíce po právech, nyní revoltují, volajíce po chlebě.

Dříve štvála zášť lidská lid proti papeži, zavést se snažíc všude anarchii, dnes ta anarchie mstí se na posvátné osobě královské (královrah Bresci). Papeži ponechán Vatikán, aby tam byl vězněn jako zajatec dle výroku Pia IX. Jména církevní, dobročinností křesťanského světa papeži sebrané a darované, se zkonfiskovalo a k účelům státním obrátilo. Království italskému však přece nepomohlo a již také nepomůže.

Souverainní hlava církve katolické nařiká na žalostné postavení své, oznamuje světu útoky nevěreckého tisku italského a vyzývá věřící k — modlitbě. Vláda italská, ustupujíc všude žvlům radikálním, nechává vše při starém, nestará se o provádění garančního zákona, nestará se o kmeta papeže, jenž v ko-

mnatách vatikánských útěchy hledá u Toho, Jehož jest náměstkem zde na zemi.

Garančním zákonem utvořena byla jakási blokáda v míru proti bezuzdné vášnivosti a zášti primátu nepřátelských mas lidových, již můžeme směle označiti jako *blocus sur papier* (blokádu papírovou) nedostačnou: zákon se prohlásí a neprovádí, papeži se míní dáti záruky, a při tom není životem svým jist, uznává se jeho souverainita, a ta se nerespektuje, vzalo se veškeré panství světské a žádá se od papeže, by se se stavem věcí zpřátelil. Věru, že garanční zákon se podobá onomu koni trojanskému, jenž měl býti jakýmsi palladiem, záštitou, zárukou ukončení nepřátelství, v jehož bříse (obsahu) ukryty zbraně papežství nebezpečné (čl. 14.—19.). Žádný papež koně toho do Vatikánu nevezme, nemůže schváliti to, co se mu stalo, protože nemůže ratifikovati příkoří mu způsobené.

§ 22. Revindikační žaloby papežské.

Církev Kristova vstoupila mezi národy s blahodárnou činností svou jakožto moc duchovní, národy regenerující a civilisující, mravy lidstva na dráhu mravnosti vedoucí, vespólný život a vzájemné styky ideou lásky k bližnímu upravující, třídní systém společnosti lidské zásadou rovnosti před Bohem urovnávající a všechny národy v nauce své za bratry a dítky Boží prohlašující, jakmile křest sv. přijali a do společné rodiny (společnosti církve) vstoupili. K vykonání tohoto poslání je církvi třeba svobody a samostatnosti, jest jí třeba dosti časných prostředků míti k provedení díla toho, a jelikož v církvi vše bývá řízeno, inspirováno a prováděno nejvyšší ústřední mocí, papežem římským, má tato moc zapotřebí časných statků (jmění).

Zásada ta byla jasně a zřetelně vyslovena Piem IX., potvrzena jeho nástupcem Lvem XIII. a uznávána veškerou církví. Po zabrání Říma zbyl papeži mimo již uvedené budovy ústav *de propaganda fide* (založený Řehořem XIV. bullou »*Inscrutabili*« ze dne 20. června 1622). Zákonem garančním prohlášen ústav ten mezi-

národním, správa jmění jeho přiřknuta papeži a jeho orgánům a zároveň vysloveno osvobození od všelikého zdanění. Než, záruky ty neměly dlouhého trvání. Dne 29. ledna 1884 prohlásil nejvyšší kasační dvůr římský ve své schůzi plenární, že jmění propagandy podléhá právě tak konversi, jako jmění jiných korporací. Judikátem tím však bylo zároveň přiznáno právo státním úřadům, nakládati volně jměním tohoto »mezinárodního ústavu« a správu téhož kontrolovati. Osvobození od veškerých daní učiněno illusorním prohlášením možnosti konverse jmění propagandy a zkrátka škrtnuta jedním tahem záruka ta, což velice se dotýká svobody a neodvislosti papežovy a jest nejpádnejším důkazem, jak velice má hlava církve zapotřebí světského panství k uhájení samostatnosti a nezávislosti své. Vše, co vláda italská papeži na právech ponechala, má jen nátěr dobrovolných ústupků a privilegií každého času odvolatelných, při čemž upadá zákon garanční poznenáhla v zapomenutí a hledí vstříci své mlčky se připravující abrogaci.

Svoboda a nezávislost papežova jest za těchto poměrů politování hodnou, uvážíme-li zvláště všechny ty urážky a nájezdy, na posvátnou osobu hlavy církve činěné. Papež jest zajatcem vatikánským, jest servus servorum v nejdrastičtějším smyslu slova, jest spíše nevolníkem než samostatným souverainem.

Anomální a symptomy úplné anarchie jevíci stav ten nedá se srovnati s postavením papeže, jak to již r. 1871 líčí Pius IX: »Římský papež není více svoboden, není-li opatřen nejvyšší mocí v politickém řádu... a nedá se to srovnati, by přijímal záruky z vůle moci světské a dával si vnučovati zákony. Výsady a práva, k řízení církve potřebná, nelze papeži akceptovati od knížat pozemských, neboť nejsou tito pány, nýbrž syny církve.«

Rím, bývalá centrála státu papežského, jest od r. 1870 zároveň metropolí Italie a residencí dynastie Savojské. Nejvyšší hlava církve katolické a nejvyšší hlava státu residují v jednom a témže městě: prvnější iure divino, poslednější iure bellico. Událost z r. 1870 stala se zatím faktem; zda to bylo politicky moudrým,

zda Vlachové, vztahující ruce své po patrimoniu, správně jednali jako údové církve a dítky papežovy, zda si to před svědomím a tribunálem dějin zodpovědí, zda konečně Řím hmotně získal tím, že postaven tam druhý trůn — otázkou tou zabýváti se nemůžeme.

Mnozí právníci by rádi počítali stolicí papežskou mezi souverainy historii náležející, zapomínajíce při tom na jeden důležitý předpis mezinárodního práva, že totiž práva (nejmě práva výsostná) státní moci legitimní nezanikají ještě tou okolností, že ona moc byla poražena, zničena, z panství svého vytlačena, nýbrž že práva ta i dále trvají a že dle povahy věci a dle idee morální bylo by vlastně povinností souverainův a jejich orgánů (vyslanců), onu illegitimní moc sesaditi a legitimní opět dosaditi. Kdo však uznává faktum již za právní stav, musí doznati, že toto faktum nutně musí býti uznáno ostatními účastněnými subjekty práva mezinárodního (panovníky), nežli může si dělati nárok na tento právní stav. Papež pozbyl veškeré faktické dispozice s panstvím svým, jest právo jeho ztraceno a zaniklo úplně?

Illegitimní moc stává se legitimní dle panující theorie práva mezinárodního, když vláda její 1. stala se trvalou (permanentní, definitivní, stabilní), 2. jako taková byla souverainy, majícími jakýsi zájem na tom nebo jsouce neutrálními, uznána.

Jest panství italské nad patrimoniem trvalým a permanentním? Na otázku tu můžeme kladně odpověděti jen pro praeterito. Fakticky vláda italská panuje nad papežským územím, počínaje rokem 1870, právně nikoli; zda doba ta dostačí, by se mohla vysloviti stálost a trvalost panství, nemíníme zde rozhodovati. I když by doba 30 let dosti dlouhou a tudíž dostatečnou byla, by stav faktický proměněn byl v právní, schází tu ještě moment druhý: uznání ostatními mocnostmi, které jsou buď neutrální ve sporu dvou stran neb na změně se stavší mají zvláštní zájem. Dostačí uznání mlčky učiněné? Doposud bylo obyčejem, zajistiti si uznání výslovného. A kdo měl a má větší zájem, zájem nejbližší na změně té, jako apoštolská stolice? Uznala tato stolice status quo 1870?

Papežská stolice nejen že stav způsobený r. 1870 neuznala, ona prohlásila výslovně a slavně zabrání státu papežského za právně neplatné, ohražujíc se proti všemu, co by jen zdánlivě ukazovalo na souhlas její. Pius IX. a Lev XIII. pozvedají opětně a opětně hlasu svého, podávajíc své reklamace a stížnosti na ponižující postavení apoštolského primátu, podávajíc revindikační žaloby na vrácení patrimonium sv. Petra.

Nevzdává-li se papežská stolice právního nároku na světské panství, klade-li před celým světem důraz na nutnost znovuzřízení papežského státu, žádá-li patrimonium sv. Petra zpět, tážeme se, zda mají tyto reklamace a revindikační žaloby jakési opory v právu platném (církevním a mezinárodním), zda nezaslouží žaloby ty uznání, ohledu a úcty všech, kteří dosud dovedou činiti rozdíl mezi právem a neprávem, mezi spravedlností a bezprávím a kteří ve spravedlnosti jen vidí pravou basis právního řádu mezi národy ve státech. Jak může ještě tvořiti právo hlavní součást ethiky, tvoří-li doktrinární názor a diplomatická logika právo na základě fysické moci (přemoci), považuje-li tuto moc za pramen práva mezinárodního? Tam až se musí dospěti, nabude li zásada zmíněná vrchu, odpírajíc papeži právo všeliké na světské panství a popírajíc oprávněnost revindikačních žalob papeži podávaných.

Papežové nemají arcí jiného tribunálu (fora), k němuž by se mohli se svými žalobami na vrácení panství světského obrátiti, leč tribunál veřejného mínění. Zaniká sice hlas žalujících papežů ve víru politického života, žaloby jejich neslyší se v komnatách světa diplomatického, jenž zdá se býti oproti steskům Vatikánu hluchým a němým a jenž pro choulostivost otázky papežské, pro jisté ohledy mezinárodní ničeho o žalobách těch slyšeti nechce; než, tribunál veřejného mínění všech dobře smýšlejících katolíků vynáší neúprosně ortel svůj spravedlivý: papeži náleží jeho světské panství!

Jen pod touto podmínkou lze dosíci smíření mezi Vatikánem a Quirinálem, jen úplnou restitucí či na-

vrácením ve stav předešlý překlenouti lze propast, ze-
jící mezi papežem a vládou italskou.

Z povahy patrimonía vysvítá (viz výše), že papež
byl jednak nejvyšším správcem a vládcem panství svět-
ského, darovaného sv. Petru a jeho nástupcům, jednak
zároveň jediným výlučným ochráncem této smlouvy
darovací. Ve svědomí svém je tudíž papež každý za
panství to zodpovědným, nelze proto na nijaké sblížení
Vatikánu s Quirinálem mysliti, dokud trvá nezákonný
stav zabrání Říma. Zabrání to jeví se dále dle učení
Církve katolické hříchem, spáchaným na majetku a
právech stolice apoštolské, kterýžto hřích tak dlouho
lpí a lpěti bude na svědomí původce jeho, dokud ne-
bude před forem církevním odpuštěn; odpuštěn může
býti jen tehdy, slíbí-li se navrácení zabraného a ná-
hrada škody (*lucrum cessans, damnum emergens*) a vy-
koná-li se *restitutio in integrum*. Na stavu věci nelze
ničeho měniti, zákon Boží platí pro všechny údy církve
katolické.

Zabrání Říma má ještě jinou zvláštnost. Náleží-li
patrimonium sv. Petrovi a jeho nástupcům a zabráno-li
toto panství mocí, je to příkoří, učiněné církvi; každé
příkoří církvi učiněné jest křivdou, proti Bohu spá-
chanou (Luk. 10, 16), vzato-li tedy něco církvi, vzato
bylo Bohu, neboť Kristus, Syn Boží a pravý Bůh, jest
nejvyšší hlavou církve neviditelnou (Efes. 1., 22, 23;
tamtéž 5, 23; Kol. 1., 18; I. Petr 2., 25). Hřích ten
jest zvláště kvalifikovaný, jehož odpuštění dosíci lze po
úplné restituci. Papež nemůže na příkázáních Božích
ničeho měniti, nemůže tato příkázání ani zrušiti ani
platnost jejich a závaznost odstraniti. Světský sou-
verain jest povinen, jsa údem církve, zachovávatí při-
kázání Boží jako jeho poddaní, musí uznávati se sta-
noviska náboženského tutéž autoritu církevní, jako jeho
občané, autoritu onu musí respektovati, jí býti poslušen;
autorita církve (učící), vrcholící v papežství, jest Bohem
ustanovena a zřízena pro všechny údy církve bez roz-
dílu stavu a povolání. Panovníci vládnou dle slov Písma
»z Boží milosti«, a tyto titres religieux »milostí Boží«
neb »z milosti Boží« nejsou pro katolické souverainy
žádnou holou frází, žádným bezvýznamným titulem,

nýbrž vážnou pravdou a důležitou výstrahou a napomenutím: apoštolské stolici projevovati úctu a případně poslušnost.

Papež má nevyhnutelně zapotřebí světské vlády, světského panství a časných statků. Vyžaduje toho svoboda jak církve, tak papežství, vyžaduje toho poslání církve, její určení pro všechny národy. Namítne-li někdo, že církev v dobách apoštolských žádného panství, žádných statků časných neměla, že apoštolové prací rukou svých chleba si zaopatřovali, pak odpovídáme na tuto námitku: Není pravda, že církev neměla statků časných, naopak, věřící přinášeli apoštolům, svatému Petru peníze a jiné věci, jichž církev potřebovala (Skutk. ap. 4., 34—37; tamtéž 5., 2). Tak se dalo a děje dosud. Církev má jako každá společnost právo na darované, a nikdo není oprávněn to církvi vzíti, čeho se jí dobrovolným darem dostalo.

Církev má právo revindikační na statky jí zabrané, tudíž i revindikační právo na dřívější panství své. Nutná a naléhavá potřeba restituce panství toho prohlášena Lvem XIII. v listě, zaslaném kardinálu Rampollovi, ze dne 8. října 1895.

Ve zmíněném psaní dovozuje papež právní platnost držení panství svého, uvádí právní tituly nabývací: vděčný smysl a dobrodiní národů, právo mezinárodní, výslovný souhlas civilisovaného světa a konečně držení trvajícím celá století.

Praví se však, že úplná restituce papežského území dnes, za poměrů dávno změněných a nyní již ustálených, jest úplně vyloučena. Navrácení panství papeži znamenalo by prý roztržení jednoty a celistvosti říše italské, národní cit a hrdost lidu italského byly by prý uraženy, rozhořčeny, a lid ten by prý snad násilím se opřel všelikým pokusům vlády italské, pokud by směřovaly k nějaké změně status quo nunc.

Popíráme. Poukazujeme k tomu, co jsme výše podotkli o právech ústavních. Na světě najde sice každá věc následovníků dosti, i rozhořčenost Vlachů některých by jiné za sebou táhla, jádro lidu katolického by soudilo o věci jinak než několik jednotlivců, dělajících »veřejné mínění«, bušících na cit národa a rozněcujících

cích tu rozhořčenost. Nechybíme, tvrdíme-li, že živlové, brojící proti každé snaze o smír s papežem a strhující povyk při slově »restituce«, znovuzřízení papežského státu, jsou papeži méně nebezpeční, než trůnu královskému. Kdo proti spravedlnosti bouří, kdo nechce znáti církevní legitimní autority, ten jest hotov učiniti vzpouru i proti světské autoritě a čeká jen na příležitost, by tajný či tajený plán svůj jistě provésti mohl. Církev má příslibení, že nyní i vždy až do konce světa trvati bude a že žádná moc, ani brány pekla jí nepřemohou, v tom ohledě může církev trpělivě čekati, co běh času přinese a změní, ponechávajíc vývoj věcí a událostí dějinných Prozřetelnosti božské, jak to učinili též Pius IX. a Lev XIII. Není třeba a církev toho neočekává, aby znovuzřízení státu papežského stalo se náhle, zázrakem nějakým, okamžitým převratem; vše běře se cestou, událostem zákony vyššími vyměřenou a určenou, a jak věci v Itálii se vyvíjejí, můžeme říci, že znovuzřízení papežského státu se připravuje samo, a že ti, kdož papeži stát zabrali, uznají jednou, byť i po dlouhé neb delší době, pravdu slov: Co sto věků bludných hodlalo, zvrtně doba.

Byl také navržen prostředek k rozluštění otázky papežské a k zakončení kritických poměrů, neustále takto trvajících. Má se za to, aby papež sám se uchopil iniciativy, sám sebe vyprostil z trudného postavení a vládu italskou vybavil z nemilé situace, utvářené rokem 1870. Návrh ten čelí k tomu cíli, aby papež jednoduše sám ustoupil, Vatikán postoupil králi italskému, na vše minulé zapomněl a sobě hledal jinde štěstí, aby opustil pro vždy věčné město Řím.

§ 23. Papež a Řím.

Nástupcové sv. Petra na stolci primátu jsou biskupové římsští; tito byli po všechny časy též za hlavu církve uznáváni, a ani Photius neodvážil se osobovati si první místo a první hodnost římských biskupů (papežů) ve ctižádosti své. Brojil pouze proti božskému původu primátu, ponechávaje papeži jakousi čestnou

vyšší důstojnost mezi patriarchy a stavě hodnost svou na roveň římskému biskupu pro rovnost důstojenství Cařihradu s Římem. Církev však uznávala prvním ze všech biskupů a hlavou církve pouze a výhradně římské papeže, kteří následovali po sv. Petrovi v nepřetržité řadě nástupnictví, jak rozhodl vatikánský sněm (s. 4. c. 2) a jak vyznačeno jest v breve Pia VI. »Super soliditate« ze dne 28. listopadu 1786.

Církev má býti dle vůle Boží jakýmsi organickým tělem. (1. Cor. 12 sq.) Těla prvním a hlavním údem jest hlava. Římský papež byl vždy touto hlavou, byl za hlavu církve uznáván od prvních dob až po naše časy od biskupův a knížat světských, církevní sněmy hájily pravdu tu proti všem, kdož by byli chtěli učiti jinak. V té příčině dosáhla diecése římská přednosti před ostatními, protože v čele jejím stojící biskup byl a jest hlavou veškeré církve, jak správně vyřkl sněm Florentinský r. 1434: »Definimus, sanctam apostolicam sedem et romanum pontificem in universum orbem tenere primatum et ipsum pontificem romanum successorem esse beati Petri principis apostolorum et verum Christi vicarium, totiusque ecclesiae caput et omnium christianorum patrem ac doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonicis continetur.«

Petr jako kníže apoštolů přišel, veden jsa Prozřetelností božskou, do Říma a tam spravoval a řídil celou církev až do své smrti. To je faktum historické, které se vyvrátiti a popříti nedá. Každý biskup římský po sv. Petrovi jest jeho nástupcem v primátu církve, jest hlavou církve; s Římem (s římskou stolicí) jest spojen primát tak, že nelze ho ani odloučiti od Říma ani přeložiti jinam. Je to důsledkem vůle, která chtěla míti Petra v Římě, a to stále až do smrti. Přesvědčení to nabylo vrchu od prvních dob, a spojení s církví římskou znamenalo již v prvním počátku církve tolik jako spojení s církví katolickou. Nemůže býti hlavou církve jiný biskup, leč ten, který jest řádným nástupcem

sv. Petra. To jest článek víry, prohlášený na sněmě vatikánském r. 1870 slovy: Kdo by řekl, že není z ustanovení samého Krista Pána čili z práva božského, aby sv. Petr měl v primátě nad celou církví stálé nástupce, aneb že není římský papež nástupcem v témže primátě sv. Petra, budiž v klatbě. Kdo nastupuje na stolec Petra v Římě, jest tím okamžikem dle ustanovení Kristova papežem katolické církve.

Sv. Petr postoupil v Římě mučnickou smrt. Ne učinil žádného porřízení o nástupnictví. Nástupcové jeho byli voleni. Jeví se nám církev tedy společností (říší) s formou monarchickou, v níž posloupnost se děje dle ústavy církevní právem volby, která konati se může jen pro osiřelé biskupství římské, má-li býti biskup římský řádným nástupcem sv. Petra. Jest mezi primátem a římskou stolicí (Římem) jakási nerozlučnost trvalá, která se nedá ani změnit ani zničit. Ani kdyby Řím měl býti jednou z kořene vyvrácen, nepřestalo by spojení toto, protože spojením nevyrozumívá se jen unio cum ecclesia collecta, ale i cum ecclesia colligenda; město zbořené nepřestává býti městem tak dlouho, až je viděti, že se znovuzřízením jeho vůbec se nezapočne.

Řím byl vůlí Krista určen a stal se též centrem a symbolem jednoty, záštitou svatosti, baštou katolickosti a hlasatelem či tlumočníkem apostoličnosti církve. Řím zůstane nositelem Božího zřízení a církevních tradic. Římský primát zůstane s věčným městem nerozlučně spojen, an to plyne z práva božského a historického. Tento stav byl od primátu Petrova až do nynější doby stabilním, permanentním a právně (ex iure divino et historico) platným, stav ten platí za conditio sine qua non trvání církve, propůjčuje jí jakési nezrušitelné znamení pro budoucí časy ohledně existence její, vtiskl jí pro věčné časy jméno »římská církev«.

Tolik států zmizelo již s povrchu země a ze seznamu říší samostatných, církev římská trvá dosud; tolik dynasií vymřelo neb ustoupilo s jeviště dějinného, primát římský vládne dosud, třímaje neochvějně žezlo moci duchovní a prapor Kristův, tak že bezděky každému na mysl připadnouti musí myšlenka, že církev jest dílem milosti Boží, její trvání vůlí Prozřetelnosti,

která chce, aby toto království Boží trvalo až do skonání světa. (Mat. 28., 20; Jan 14., 16—17.)

Biskup římský jest nástupcem sv. Petra čili papežství jest nerozlučně spojeno s církví římskou. Jest nám zodpověděti otázku, zda papež musí v Římě residovati či zda může přeložiti sídlo své, byť jen i dočasně, do města jiného. Podle práva exterritoriality zůstane hlava církve vždy papežem římským, byť meškal kdekoliv, zůstává ve své říši (v Římě), byť se tam nenalézal, o něm platí právní fikce, jakoby nikdy nebyl opustil sídla svého, nýbrž stále v něm dlel. Odejíti z Říma na kratší dobu neznamená přerušeni nebo přeložení residence. Jinak se má věc, má-li se zodpověděti otázka, může-li papež přeložiti sídlo své *navždy* do města jiného, tak aby toto stalo se pro budoucí časy metropolí křesťanství a sídlem nástupců sv. Petra. A tu jest nám s četnými právníky odpověděti na otázku tu *negativně*. Jestliže se jmenuje doba residování římských papežů v Avignoně zajetím babylonským, nemohlo by se jmenovati jinak residování jejich v městě jiném. Papežové, sídlíce jinde než v Římě, nepřestávali by býti hlavou církve, než poznenáhla by pozbýval název »římský papež« významu svého, své pravdivosti, a vešlo by v obyčej snad, jmenovati církev římskou dle sídla, přeloženého do jiného města. Proto nepřekládá žádný z papežů přes trudné a ponižující postavení své residence své jinam, zůstává v Římě, aby sloučení primátu s církví římskou docházelo stále výrazu a potvrzení svého v permanentním sídlení jeho v hlavním městě království italského. Papežové nechtějí přerhati svazky, vížící je k Římu, a také jich nikdy nepřetrhnou. Důkazem toho jest okolnost, že sv. Petr podstoupil v Římě mučnickou smrt, že nástupci jeho přese vše pronásledování, příkoří a útrapy, které musili v Římě během času zakoušeti, sídla svého do jiného města nepřeložili a že i stav po zabrání Říma, který je činí dle výroků vlastních vězni vatikánskými, nepohne je, aby opustili Řím. Nabízela již knížata katolická římským papežům území svá k pobytu stálému, a papežové nepřijali. V Římě zůstane sídlo papežů, jako papežství (primát) s Římem jest právně a historicky nerozlučně spojeno.

§ 24. Stav přítomný.

Přesvědčili jsme se, že garanční zákon nepřinesl papeži žádných garancí, tyto že nejvýš stipuloval, že bylo zbytečno, kodifikovati pro Itálii něco, co dle práva mezinárodního dávno bylo již zákonem, zavazujícím státy všechny, tedy i Itálii. Státy a souverainové jejich neohlížejí se též po garančním zákoně, udržují dále vzájemné styky diplomatické s papežskou stolicí, styky tyto mezinárodní se rozšiřují a zapřádají i se souverainy nekatolickými, pohanskými a vladaři, odesílajíce vyslance ke Quirinálu, nerozpakují se pověřovati diplomatické zástupce též u Vatikánu.

Zabráním Říma nenastala v řízení církve žádná stagnace, papež zůstal hlavou Církve, zůstal souverainem, zůstal v držení práv exterritoriálních a s nimi spojených praerogativ a immunit pro obor práva jak církevního tak mezinárodního. Papežství ustoupilo přese síle a násilí, zůstalo však nadále mocí duchovní, které nikdo nezdolá, protože zdolati nemůže. Primát zůstal nadále spojen s Římem, papež centrální nejvyšší mocí katolicismu, náměstkem Kristovým. To uznává celý katolický svět, o tom podávají důkaz poutnické vlaky, každoročně tisíce katolíků do Říma vezoucích, kteří vzdávají hlavě církve svůj hold a přinášejí mu v náhradu za zabrané statky svatopetrský halíř.

Souverainové katoličtí vyhýbají se Římu pro Quirinál. Z vůle papežů zdržují se italští katolíci voleb do sborů zákonodárných, ponechávajíce volné pole nepřátelským vrstvám, které pak jedině nesou zodpovědnost za zbědované poměry mravní i hmotné, jaké byly vyvolány proticírkevními živly. Papež nese trpělivě osud trpký, jaký mu běh času připravil, jest vězněm ve Vatikáně, kde má býti vládcem. Zabráním území papežského začala se šířiti mezi lidem hmotná bída, začala se šířiti nespokojenost, opouštění vlasti, a nenávist proti hlavě církve a katolickému náboženství lidu vštěpovaná nese zhoubné ovoce v anarchismu, jemuž Vlachové propadají.

Než, z mraků dusných začíná svítati také světlo pravdy a poznání. Hesla proticírkevní a protipapežská

zevšedněla, ztrácejí svou přitažlivost, a následkem trpkého zklamání dostavuje se, byť znenáhla, vystřízlivění. Papeži vzato vše, co měl, až na několik budov, klášterům se jmění sekularisovalo, a tam, kde dříve chudina dostávala denně podporu, tam zavládla právě taková nouze, jako mezi lidem ostatním. A Itálie chudne a blíží se svému finančnímu úpadku.

Papež vládne sice jen v církvi, duchovně, řídí duše světa katolického, stará se o jejich spásu, a přece pohlížejí zrakové souverainů s úctou na vznešenou osobu jeho. On udílí dále církevní řády a vyznamenání, a práva toho mu žádný souverain neupírá, právo souverainity jeho se všeobecně uznává, třeba vláda italská to nerada viděla. Její námaha, vyloučiti papeže z řady vládců, zůstává marnou, a snaha ta vzbuzuje dozajista jen pocit nelibosti u světských knížat a učitelů práva mezinárodního, jak bylo viděti nejlépe při vyloučení papeže z konference haagské, kde téměř všichni právníci světští ukázali na nepřístojnost, neoprávněnost a podivnost jednání a počínání italské vlády, nechtějící míti apoštolskou stolicí ve středu zástupců, radících se o míru a otázkách mezinárodních, zastoupenu svým vyslancem. Jednání to dokazuje jen mocný vliv a vzrůstání vážnosti primátu římského, čemu nezabrání a co nepotlačí nikdy bledá závist a zloba lidská.

Jak dlouho přihlížeti bude papež a italští katolíci k věci a ke stavu, jaký tam dnes vládne? Nastane nějaká změna vnitřní papežské politiky? Vydá jednou papež rozkaz, aby katolíci súčastnili se aktivně voleb do sněmu a tam pracovali ke znovuzískání práv apoštolské stolice? Změní se passivní politika papežova v aktivní a přeloží se do parlamentu? To jsou otázky, na něž nelze odpovídati nám, nýbrž výhradně papeži. Zdá se však, že tomu tak nebude, jelikož nynější rozhárané poměry italské dle našeho soudu jsou samy již důležitým činitelem a prostředníkem ke zřízení normálního stavu, k němuž dojde jednou, a to ve způsobu znovuzřízení papežského panství světského. Mimo to by považovala vláda italská vzdání se passivní politiky katolíků italských za mlčky projevené uznání všeho, co se událo v letech minulých, a případná krise nebo

zmatky v zemi vypuknuvší padly by částečně i na vrub katolíků, kteří by za to byli činěni i zodpovědnými.

Ostatně, a to se nesmí přehlížeti, katolíci nemohou se nikdy chopiti politiky t. zv. revoluční, směřující k násilnému převratu stávajících poměrů, byť ne právních, tedy aspoň faktických. Papežové vidí dobře do budoucnosti a dle toho se řídí. O primát římský ne třeba se strachovati, jeť tu Pán, který řídí lodičku Petrovu ve vlnobití zmatků a zášti nepřátelské, nedá jí utonouti, a primátu nezničí žádná moc lidská, protože církev ani brány pekla nepřemohou. Kristus je s církví po všechny dny až do skonání světa. Tato ochrana Syna Božího jest nejmocnější zárukou pro církev, její trvání, jest nejlepší garancí pro římský primát, a katolíci mohou s hlavou církve v důvěře očekávati vývoj věcí italských a speciálně římských. Papež káže věřícím, by modlitbami prosili Řiditele osudů lidských, by podle vůle Své zaříditi ráčil, co jest ku prospěchu církve a její hlavy viditelné, aby církev a její hlavu povýšil a nepřátely obou ponížil a zahanbil.

J. O. G. D.

(S povolením nejd. k. a. Ordinariátu v Praze ze dne 26. října 190
č. 11275.)

OBSAH.

	Str.
Předmluva	
1. Církev — království	1
2. Poměr církve k světské moci	11
3. Papež	13
4. Souverenní práva papežova	14
5. Realisování této zásady	16
6. Právo vyslanectva	20
7. Práva papežských vyslanců	23
8. Povinnosti papežských vyslanců	24
9. Kdy se končí posláni diplomatické	25
10. Vyslancecké právo papežovo	26
11. Smlouvy papežské	27
12. Forma konkordátů	28
13. Právní povaha konkordátů	29
14. Jednotlivé konkordáty	32
15. Zrušení konkordátů	33
16. Papež a spory mezinárodní	35
17. Papež jako světský panovník	40
18. Zajetí babylonské	46
19. Protestantismus	47
20. Konec papežského panství	47
21. Garanční zákon	49
22. Revindikační žaloby papežské	59
23. Papež a Řím	65
24. Stav přítomný	69

Kdo hledáš pravdu

odebírej

Vzdělávací knihovnu katolickou.

Pořádají

Dr. Jos. Tumpach a Dr. Ant. Podlaha

Doposud vyšly následující spisy:

Svazek I: „**Apologie víry křesťanské na základě věd přírodních**“. Sepsal kanovník F. Duilhé de Saint-Projet. Přeložil Dr. A. Podlaha. Cena 4 K 20 h.

Svazek II.: Dra Jana Sýkory „**Umučení a oslavení Pána našeho Ježíše Krista podle čtyř evangelii**“. Četná vyobrazení v textu a 2 přílohy. Cena 6 K.

Svazek III.: Dra Pavla Vychodila „**Básnictví a mravouka**“. Cena 80 h.

Svazek IV.: Dra Eugena Kadeřávka „**O původu tvorstva dle zpráv biblických**“. Cena 80 h.

Svazek V.: Arnošta Hella „**Podobizny Svatých**“. Z frančtiny přeložil Sig. Bouška, O. S. B. Četné obrazy starých i novějších mistrů. Titulní list kreslil mistr Jenewein. Cena 4 K.

Svazek VI.: Dra. Frant. Kryštůfka „**Dějiny církve katolické ve státech rakousko-uherských s obzvláštním zřetelem k zemím koruny české od r. 1740—1898**“. (S obrazy vládařů rakouských.) — Díl I. Cena 6 K. Díl II. Cena 11 K.

Svazek VII.: P. Jindř. Pesche a P. Vict. Cathreina „**Soukromé vlastnictví**“. Dvě sociologických studií. Z německého podává Dr. Jos. Tumpach. Cena 2 K 70 h.

Svazek VIII.: P. A. Lapôtra T. J. „**Moravané**“. Stať ze spisu: »Evropa a svatá Stolica za dob Karlovců«. Z frančtiny přeložil Dr. Frant. Ehrman. — Cena 1 K.

Svazek IX.: Dra J. Bilczewského „**Archaeologie křesťanská ve službách dějin církevních a věrouky**“. S četnými ilustracemi v textu. Z polského originálu podává Dr. Jos. Tumpach. Cena 5 K.

- Svazek X.: Msgra Em. Bougauda „**Ježíš Kristus Důkaz Jeho božství**“. Z frančtiny přeložil Antonín Melka. Cena 90 h.
- Svazek XI.: P. Victora Cathreina T. J. „**Socialismus**“. Autorisovaný překlad VII. vydání z r. 1898. Cena 3 K.
- Svazek XII.: J. A. Zahma „**Věda a učenci katoličtí**“. Z angličtiny přeložil ThC. Václav Hazuka. Cena 1 K 50 h.
- Svazek XIII.: Dr. Ant. Vřešťála „**Lichva a úrok ve světle mravouky katolické**“. Cena 1 K 50 h.
- Svazek XIV.: „**Mimo církve není spásy**“. Studie o nesnášlivosti církve. Napsal August Nicolas. Vyňato ze spisu »Filosofické studie o křesťanství«. Dle VII. franc. vydání přeložil Vojtěch Kameš. Cena 1 K.
- Svazek XV.: P. Lva z Hammersteinů T. J. „**Od atheismu k plné pravdě (Edgar)**“ Autorisovaný překlad dle 9. vydání pořídil Alois Svojsík. Cena 2 K 30 h.
- Sv. XVI.: P. J. Biederlacka T. J. „**Otázka sociální**“. Přeložil Dr. Ferdinand Beneš. Cena 2 K 50 h.
- Svazek XVII.: Rudolfa Vrby „**Stávky**“. Několik úvah z bojiště práce s kapitálem. Cena 1 K.
- Svazek XVIII.: P. Aug. Röslera C. SS. R.: „**Pravá a nepravá emancipace žen**“. Cena 60 h.
- Svazek XIX.: „**Mozek a duše**“. Napsal Dr. Štěp. Pawlicki. Přeložil Frà Jos. Mergl. Cena 80 h.
- Svazek XX.: P. Bern. Duhra T. J. „**Bajky o jesuitech**“. Vyšel sešit 16.—17. à 50 h.
- Svazek XXI.: Dra Rich. Špačka „**Práce ve světle zjevení Božího**“. Cena 80 h.
- Svazek XXII.: „**Katolická filosofie dějin**“. Napsal Louis Leroy, přel. Vojt. Kameš. Cena 80 h.

Vzdělávací knihovna katolická

vychází v seš. o 3 arších. — Cena sešitu **50 hal.**

Cyrillo-Methodějské knihkupectví

G. Franci v Praze.

159